МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ. ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 32 (2553) | Ера, 20 апрель, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

Парти, Ленин —
шола бањ вежарий,—
Малав
нана-историе везагІ?
Вай оал — Ленин,
дагахь я —
парти,
вай оал —
парти,
дагахь ва —
Ленин.

Вл. Маяковский

КУЛГАШ ТІА МА КХУВДАДЕ КУБА КОРТАМУКЪАЛЕННА!

Кубана духьала тІом болабарца дувзаденна СССР правительства яь ЗАЯВЛЕНИ

Куба Республика правительства хоам баьб 15 апреле Іуйрийна «Б-26» яхача американски бомбардировщикий тайпах йолча самолеташа оакхарий хьисапе бомбаш чуйийттай Кубай столица — Гаванай цхьайолча районашка а дукхача кхыча юрташка а, аьнна. Бахача наха юкъе болбаь а човнаш хинна а дукха нах ба. Цу тІеххьа 17 апреле геттара Іуйрийна Кубай доазонцарча тайп-тайпарча моттигашка шоай тІемаца Іоессай интервентий десанташ. Іойоссаш йола десанташ лораеш хиннад США тІема кемаши авиации. Шоай мехка чуяьхкача бандашта духьала тІом беш да кубински правительственни эскараши халкъа милиции.

Кубана духьала тІом болабарца дувзаденна Советски Союза правительства укх тайпара заявлени ю.

Кубана духьала тІом болабар машар безаш дола дерriга халкъаш тІема юкъеоза гІертар да, Караибски форда районерча машара духьалара, массане а юкъарча машара духьалара кхераме провокаци я. Цхьаккха а бехказло хила йиш йолаш дац из зуламера тІом хьоабар. Кубана духьалара агресси вІашагІъелларaш кортамукъа а ший лоІаме а дахара йола кубински халкъа бокъо йохае гІерт, цар телхаду массаза а дунен халкъашта юкъе лаьтта гІулакхаш, паччахьалкхенаш машаре яхара принципаш.

Кубински халкъо цхьаннена а кхерам тІатийсабац е хІанз а тессац. Ши шу хьалхагІа къиза аьхка Батиста—йоккхийча американски монополей Іу,—да а ваьккха, ший лоІамера политика лелаеча новкъа, экономика лакхъярей вахар тоадарей новкъа даьннад кубински халкъ. Цо дІадех сатиинна ше дитар, ший къаман идеалашка хьежжа ший вахар тоадара шийна новкъарле ца яр.

Ялх миллион нах мара ца бахача, зІаммига мара йоацача Кубага цхьаннена а кхерам тІатувсабуларгбий, США санна йолча йоккхача пачча хьалкхенна хІаьта а? Бакъда тувсабуларг ца хилар. ХІаьта а, Кубай къаман революци котъяьннача хьалхарча деношке а денз Кубера аракхайса контрреволюционни элементаш чугуллуш, бандаш а еш вІашагІбетталуш, Фидель Кастрой халкъа правительствана духьала къовсам лоаттабар духьа уж кийчъеш йола центр а хинна дІаэттай США. ТІеххьарча событеша хьахьокх, Ф. Рузвельта политика дІахо хьоргйолаш я ше аьнна, хьакхайкадаь йолча хІанзарча США правительства, мадарра аьлча, халкъаша харцахьа лаьрхІа Даллеса — Эйзенхауэра реакционни империалистически политика лелаеш хилар.

Президента Кеннеде багах гІолла дешашца США правительства хьакхайкадир, «Кубе къовсам тІа доІа керттера дош — США-неи Кубанеи юкъерча къовсама дош а доацаш, кубинцашта шоашта юкъерча къовсама дош да» аьнна. «Куба кортамукъеи ший лоІамеи хилара тІехьа ва со» яхаш дийцар президента. ГІулакхага диллача — США-и цар мукъах йолча пачча хьалкхений территорешка долла хІама даьд Кубана духьалара агресси кийчъяр духьа.

Нагахьа санна Кубаца моастагІал дола политика США правительства гуччахьа лелаяь хиннаецаре, американски капитала чулаттача контрреволюционни бандашка США территоре вІашагІйолаллургьярий «кубински правительство» оалаш яр?

Хьан территорера гІаиттай Кубана духьала дов де яха самолеташ? — США-и лоаллаха дадача цар тІахьожама кІаллаттача мехкийи территорешкара.

Хьан герзаца кийчъенна я контрреволюционни бандаш? — Американски.

Хьан рузкъах лоатта а ьый лоатта а ю уж? — Америка ВашагІкхийттача Штаташа телача рузкъах.

Цунах тІуш да Кубана духьал хІанзара гІаьрхой тІом хьоабаьр а из вІаштІехьбаьккхар а алхха Америка ВІашагІкхийтта Штаташ хилар.

ХІана вІаштІехьбаьккхаб США-с Кубински Республикана духьал зулмане тІом? Цо из вІашагІбеллаб Батиста тирани дІаяьккхачул тІехьагІа кубински халкъо ший даьхе доазол дехьарча монополеша йовхилгеи иоацаелгеи дІадаьккхандаь. Куба халкъа, Латински Америка халкъашта цхьаккха хІама дита дага яц уж монополеш. Уж кхер, ший лоІаме ший вахар тоадеш йоалла Куба Латински Америка мехкашта хьокхам а хинна дІаоттар. Сий доацача, луча хІамах шоаш бехкача наьха кулгашца ший вахара доал деш йола кубински халкъа бокъо дІаяккха гІерт уж, хьалха Гватемале йоаккхаш санна.

Цхьабакъда хІара халкъа ший безам болча тайпара даха бокъо я, цхьанне а цхьанна правительства а бокъо яц ший вахара образ кхыча халкъашта качйолла.

Кубински халкъо ший кортамукъал бахьан, ше лоІаме хилара тІехьа, доазол дехьара баьхкача шоаш теІаберaштеи царна тІехьа бараштеи духьал лоаттабеча къовсама йаьхкхача ханара, бирса, хала школа чакхъяьккхай, хІанз гора а оттаргдац, ше лоал оттаде кхычахьара баьхкача нахага шийна дукъ юха кач а доллийтаргдац. Кубагахьа да дерriга прогрессивни адамаш, берriга дог цІена мел бола нах.

Советски Союза правительства дІакхайкаду, Советски Союзо, машар безача дерriгача мехкаша санна, хатар тІаэтта кубински халкъ ше цхьаь дутарг ца хилар, мел эша новкъостал цунна дергхилар, Куба кортамукъа а ший лоІаме а хилара тІехьа цо лоаттабу нийсхон къовсам хьалоацаргхилар.

Укх бехктокхамерча сахьата, массане юкъара машар лорабар духьа, Советски правительство США правительствага кхайк Кубана духьалара агресси дІайоаккхаргйола гІулакхаш де тІахьехаш. Куба чурча гІулакхашта юкъе лелхилга, контрреволюционни бандашта новкъостал делга, уж хьаллоацилга Іалаьмате чехка дІадаккха деза.

Советски правительство теш, Кубана духьалара агресси американски халкъа хьашташта духьал хилар а ВІашагІкхийттача Штаташка бахача наьха маьршача вахара а тІехь кхерам тІатоссаш хилар а ВІашагІкхийттача Штаташка кхетадергхиларах.

Советски правительства дІадех Кубана духьалара тІема интервенци кийчъеш а йолайолийташ а США-с леладеча гІулакхий дош тІехьа а ца тетташ ООН-а Генеральни Ассамблее къоастадар.

СССР-а правительство кхайк ООН-а членаш йолча ерригача паччахьалкхений правительствашка массане юкъарча машара тІехьагІа цІенхаштта во дар де тарлургдола Кубана духьалара агрессивни гІулакхаш Іалаьмате чехка дІадаха динза дарг мел доацар дара тІахьехаш. ООН-а член йолча Куба суверенни паччахьалкхен суверенитета а кортамукъала а кхерам тІаэттача хана ООН-а членаш долча дерригача мехкий декхар да цунна мел эша новкъостал дар а из хьаллацар а.

Нагахь санна кубински халкъа чурча гІулакхашта герзаца юкъелелхилга дІа ца доаккхе, Куба Республикана хиланза даргдоаца новкъостал дара кхыча мехкашца цхьана мел эшар де ше бокъо йолаш лерхІ Советски правительства.

СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева США президентага Д. Кеннедега яхьийта ПОСЛАНИ

Господин Президент!

Аз хьога ер послани яйт дерригача дунен тІарча машара кхерам тІаэттача халача сахьата. Кубана духьала тІема агресси йолаьй. Цхьаннена а къайла дац цу мехка чуяьнна тІема бандаш Америка ВІашагІкхийттача Штаташа герз денна а кийчъяь а хилар. Куба городашта бомбаш еттараш Америка ВІашагІкхийттача Штатий самолеташ я, цар Іочуетта бомбаш американски правительства енна я.

Цу дерриганеша а тханцига, Советски Союзе баха нах, Советски правительство, советски халкъ эгІаздигад.

Дукха ха йоацаш а тІехьа, воай викалашка гІолла вай вІаши дийцар вай мехкашта юкъера гІулакхаш тоадара шинна а оагІорахьара цхьана низ тІабахийта уйла хиларах а тІема кхерам дІабаккхарах а. Кубана духьаларча тІема гІулакхашта юкъе США-с дакъа лоацаргдац, яхаш массехк ди хьалха Іа даьча къамаьлах хеталора Кубана духьаларча агрессех массане юкъарча машара а США-на шийна а тІехьагІа хургдар кхетадеш да из, аьнна.

Кубах латар бакъ а хинна хІанз дІаэттачул тІехьагІа, ВІашагІкхийттача Штаташа деш дар мишта кхетаде доагІа?

Дањ даьлча юханийслургдоацар дІадаккха хІанз а тІехьа дац. США правительства хІанз а тарлургда Кубе интервенташа лотаяь цІи йоалургйоацаш гІоръялалехьа йоае. Со хьога кхайк, господин Президент, аз чІоагІа тІахьех хьо Куба Республикана духьалара агресси дІаяккхара. ХІанзара тІема техника а дунен тІара политически хьал а моллагІа болча «зІамигача тІемо» лаьттан дерригача доакъошка цІи яккха тарлургдолаш да.

Советски Союзах аьлча, тха позици тувлаенна хила йиш йолаш яц: Кубана духьал болабаь тІом дІабаккхара кубински халкъана а цун правительствана а мел эша деррига новкъостал дергда оаха. Тхо дег чура хьаштдолаш да дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбе, цхьабакъда, нагахьа санна из кхычар чІоагІбойя, оаха диззача гІулакхаца жоп а лургда. Цхьан районера хьал тоа а деш, цІи йоа а еш, вокх районе керда цІи етташ данне а леладе йиш яц гІулакхаш.

Со теш, алхха дуне тІем тІа оттийтаргдола сІа ца баккхийта йоакхо еш оаха ю уйлаш США правительства лоархІаргхиларах.

Н. ХРУЩЕВ,
СССР-а Министрий Совета Председатель.
1961 ш. 18 апрель.

* * *

Хь. ОСМИЕВ.

Дорхон тал.Іи

Дорхон талгІи!..
Михо хьоабаь
Из форд санна,
Халкъий керахь дорхал
кхехк.

БІеха лихьа
Текхаьб тахан
Куба лаьтта —
Берий, истий цІий Іомехк.
Гунахь доацаш
Кубинцашта
Кач яхай-кха,
Уолл-стрито яьккха хьаьр,
Массе хана
Халкъий чотах
Яха Іема
Эхьах хІама доаца гІаьр.
— Гаьна даха
БІеха тІодаш!
Йита Куба! —
Халкъий кхайкар дорха да,
— Халкъий моастагІ,
Хьо ца кхете,
Іа хьай кертах
Іайха мІараш хьекхаргья!

Куба цхьаь яц

Империалисташа юха а доладаьд шоай бІеха гІулакх — уж тІемаца тІабаьхкаб кортамукъа вахар кхоллаш доаллача кубински халкъа. Американски тІема гІирсашца кийч а бенна, американски монополистий гІонца, Кубан революционни халкъ юха а лоал оттаде гІерташ ба кубинцаша мехкара аракхайса бола мятежникаш.

Бакъда, Куба цхьаь яц! Дерригача советски адамий лоІам бовзаш йолча вай правительства дІакхайкадаьд — Советски правительства а халкъо а эшшаш дола новкъостал дергда Куба халкъа ший паргІато бахьан долаш лоаттабеш бола къовсам толамга кхоачабара. Куба халкъагахьа ба дерригача дунен тІарча къахьегама адамий безам.

А. ВЕДЗИЖЕВ,
писатель.

ДІадаха бІеха кулгаш Кубана тІера!

Дерригача советски адамашта Іалаьмате новкъа а долаш хьахезар шишу хьалха кортамукъале яьккхача Куба халкъаца тІом болабар. Йоккха эгІазал чуйоссаьй дерригача прогрессивни адамий дегашка империалистий цу кердача бІехача гІулакхо. Машаре даха а дахаш, колониализман дукъа кІал латта раьза а доацаш долча халкъий чотах шоашта керда пайда лахара цхьаккха а бІехача хІамах хьадж ца йоагІача империалистий юхь цІаькха а пучаяьккхай цу хІамо.

Цхьабакъда, Куба халкъо йизза тІема кийчо оттаяьй тІом хьоабаьрашта духьал. Куба халкъ кийча да интервенташта доагІаш дола жоп дала.

Агрессорашта никъ дІакъовла аьнна, кубинцаша бањ тІахьехам хьаллаьцаб машар бахьан къовсам лоаттабеча дунен дерригача халкъаша.

Беррига прогрессивни кхалнах, цу даькъе тхо — вайнаьха кхалнах а, духьал ба империалисташа Кубан машарерча халкъаца хьоабаьча тІема.

Аз эгІазал кхайкаю кубинций машарера вахар толхадаьрашта.

Кубинцаш цхьаь бац. Дерригача дунен машар безаш мел дола адамаш да шоай сийлахь даьхе бахьан гІеттача Кубан халкъаца.

ДІадаха бІеха кулгаш Кубана тІера!

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГІалгІай историн, меттеи, литератураи Іилма-тохкама института болхло.

* * *

Кубинцаш, массаза а тхо шуца да!

(Грознерча къахьегамхой 1961 шера 19 апреле хинна митинг)

Селхан дињ сахьат даьнначул тІехьагІа Грознерча Революце цІерахча майдане байракхашцей лозунгашцей кийчъяь наьха колоннаш гІулъяла йолаелар. Кубе интервенци йолаьча агрессорашта шоаш духьал хилар, цу бІехача моастагІашта шоаш эгІазбахар дІакхайкаде митинге баьхка Грознера къахьегамхой бар уж.

Митинг хьаийлар ССКП Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. Беляева. Митинге къамаьл дир «Красный молот» яхача завода токара нов. Волошина, Грознерча мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коммунистически къахьегама установка инженера Стерленко, Нохч-ГІалгІай машар лорабара комитета председатела, мехкдаьтта института профессора нов. Сухарева, Нохч-ГІалгІай поэтесса Р. Ахматовас, Нохч-ГІалгІай облсовпрофа бехктокхамерча секретара нов. Сыщикова, ВЛКСМ Грозненски горкома секретара Писарске, машиннаькъа Грозненски отделене машиниста нов. Безлепкина, Грозненски гарнизона тІемахочо Гордиенкос.

Цар массане а чІоагІа могаийр Советски правительства Кубана моастагІий тІемаца тІабахкарах лаьца яь заявлени, Н. С. Хрущева США Президентага яхьийта послани. «ДІадаха Кубана тІера кулгаш!», «Эхь да тІом хьоабаьча провокаторашта!», «ДоттагІий кубинцаш, тхо массахана шуца да!», «Дог тийша да тхо революце гІулакх котдаргхиларах!» — яхаш кхайкарал дора митинге къамаьл даьраша.

Массава раьза а волаш резолюци тІаийцар митинге хиннача къахьегамхоша, хІаьта иштта массане мога а даь, ВІашагІкхийттача Къамий Организацегеи москверча кубински посольствагеи дахьийта письмош а тІаийцар митинге хиннараша.

Грознерча къахьегамхой юкъарча митинга РЕЗОЛЮЦИ

Оаха, Грозне къахьегамхоша, дІакхайкаду американски империалисташа Кубана духьала тийшача балхаца интервенци вІашагІъеллараша а из хьалхьеяьраша а леладу гІулакхаш сии доацаш хилар. Оаха массане а къоабал а ю хьал а лоац Кубана духьала тІом болабарца дувзаденна СССР правительства яь Заявлени а Н. С. Хрущева США президентага яхьийта послани а.

Деррига дуне Іаламцара сийлахь-йоккха котало яккхар дездеш а машара гІулакха юкъедодаш а дола доккха дакъа из хиларах тарра, саг космосе вахарах гІаддаха а долча укх деношка, — американски долларех кхаьбача бандаша тІема интервенци йолаьй турпалерча, къонахчал долча, къахьегам дукха безача кортамукъача Кубана духьала. Ший вахара ше доал дара йола бокъо кубински халкъагара тийшаболх боаллача Іуй кулгашца дІаяккха гІерт американски монополеш.

Боарам боацаш да тха эгІаздахар! Зехьа довргда американски империалисташеи цар Іушеи хьега къа. ВІаштІехьдаргдац цар кортамукъа Куба гора оттае, турпалера кубински халкъ юха лоалла оттаде.

Кубагахьа да деррига прогрессивни адамаш, берrига тешаме нах.

Тхо хьоца да, Куба! Оаха кІалъютаргъяц хьо, эшшаш дола новкъостал а дергда хьона, хьал а лоацаргья хьо нийсхон тІехь Куба сий долча халкъа даьхе бахьан долаш, цун революционни гІулакхаш котдахар духьа Іа лоаттабеча къовсаме.

Оаха хьадда дІаях: **ДІадаха Кубана тІера кулгаш!**

ЦІераца ловзар ма де, господаш империалисташ, хІаьта Кубана духьалара интервенци американски халкъа хьашташта духьала а ВІашагІкхийттача Штатий бахархой маьршача вахара кхерам тІатоссаш а хилар диц а ма де. ТІехьагІа тоаде йиш хургйоацар дІадаккха хІанз а тІехьа дац, интервенташа Кубе лотаяь тІема цІи дІаяккха боккха ала а баьнна из дІаяржале, тІехьагІа йоае могаргдац из.

Тхо чІоагІа тешаш да: Куба халкъага цунна мел эша новкъостал кхоачаргхиларах а из котдаргхиларах а.

Оаха дІахо а тхоай къахьегамца чІоагІдергда машара гІулакх, чІоагІбергба ССКП XXII-гІча съезда сиина тІаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдар духьа лоаттабу къовсам.

Оаха ях сов чехка соцае кортамукъача Кубана духьалара агресси!

Кубински халкъ кортамукъеи ший лоІамеи хилар дохоргдоацаш да, хІаьта из дохо могаргдола низаш долаш дац, Куба котъяргья!

Даькъала хийла кортамукъа Куба!

* * *

ЭГІАЗЛО КХАЙКАЮ АГРЕССОРАШТА

Дукха болхлой, техникаш, инженераш вІашагІкхийттабар селхан «Старогрознефта» бурув деттача конторе.

Американски агрессораша кубински халкъа духьал доладаьча бІехача гІулакха хетаяь йола митинг хьаийлир партбюро секретара нов. Давыдова.

ХьалхагІа къамаьл даьча ремонтно-прокатни цеха начальника нов. Мишина аьлар: «Денгара ди массаза доал халкъа боахами лоІамеи дегадоаладеш а наьха вахар тоадеш а хьамаьлгІа Советски Союз. Керда дунен тІом хьоаре гІерт империалисташ»... Оаха, буровикаша, аьлар дІахо нов. Мишина, эхь кхайкаду американски империалисташта, оаха дикагІа къа а хьегаргда тхоай революционни фийлал сов а йоаккхаргья.

Хаян-Кертерча вокхагІа волча геолога нов. Обливальне йоккха эгІазло а эхь а кхайкаийр бехк боацача кубински халкъа цІий Іоухийтача американски империалисташта.

— Вай декхар да производственни план ханал хьалха кхоачашъяр, революционни фийлал лакхъяр,— аьлар нов. Обливальне.

— Вай Даьхен низ чІоагІбарца, ССКП XXII съезда сиина тІаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдарца хьаллоацаргба вай кубински халкъо а дерriгача прогрессивни адамаша а кортамукъале бахьан долаш империалисташта духьала лоаттабу къовсам,— иоахар № 10 йолча бригадерча бурильщика нов. Скворцова.

Куберча гІулакхах Советски правительства яь Заявлени шоаш хьаллацарах йола резолюци тІаийцар митинге хиннараша.

М. ПАВЛОВ.

РЕВОЛЮЦЕ ГІУЛАКХ КОТДАРГДА

Дукха нах вІашагІкхийтар селхан Первомайски района Орджоникидзе цІерахча колхозе хиннача контрреволюционераш Кубах латара хетаяьча митинге.

Митинг хьаийлар Мужечарча юрта Совета председатела нов. Мейриева. Митинге къамаьлаш даьча колхоза председатела нов. Оздоева, бежа Іуно нов. Богатырева, доярка нов. Долаковас, тракториста нов. Гандарова, шурий-товарни ферма заведующе нов. Долакова, иштта кхыбараша шоай эгІазло дІакхайкаийр революционни Кубана духьалбаьнача контрреволюционерашеи царна герз, самолеташ, иштта кхыбола тІема кхоачам телача американски империалисташтеи.

* * *

Американски империалисташа новкъостал а деш контрреволюционераш Кубах латара хетаяь митингаш хилар селхан Курчалоевски района дукхача колхозашка.

Цхьанне санна оаха массане а эгІазло кхайкаю машаре дахача кубински халкъа городаш бомбаш етташ йохаеча моастагІашта, яхаш дийцар къамаьлаш даьча «Путь к коммунизму» яхача колхоза звеньеваяс Маневас, тракторни бригада бригадира Эдильханова, колхоза партийни организаце секретара Ахматова, иштта кхыбараша.

Къахьегамхой митингашка

Калининградагара денз Петропавловск-Камчаткага кхоачаш, заполярни Амдермагара денз къаьнарча Тянь-Шана лоамий юрташка кхоачаш — берригача боккхача Советски мехка эгІазлонахи дорхахи хьалдиза да наьха дегаш. Кубински Республикана духьал американски хуллаша гІаьрхой хьисапе яьча интервенцех болча хоамо хьалхьоабир городашкареи юрташкареи берriга къахьегамхой. Митингаш чакхъювл заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка, рудникашка, учрежденешка. Империалисташа хьоадаьча кердача зуламa, кортамукъа Куба садикъа е гІертара, колониальни лоала дукъ цунна качдолла гІортара духьал эгІазал кхайкаю советски наха.

— Кубински лаьттан тІа,—йоах «Трехгорная мануфактура» яхача комбината прядильщица А. П. Сорокинас, — лелхаш снарядаши минаши я, шоай кортамукъалеи шоай лоІаме хулгеи лораде гІайттача наьха цІий да Іоухаш. Герзашцеи цІерацеи кортамукъача Куба халкъаш мутІадерзаде гІерт американски империалистий хуллаш. Из хургдац! Кубински халкъо ший дай-мохк лора а бергба из торг а да.

— ДІаяккха кортамукъача Кубана духьалара агресси!

— Куба цхьаь яц — кхеташагІа мел дола адамаш цунгахьа да!

— Кубински халкъа кортамукъалеи из ший лоІаме хулгеи лораде!

— Бехктокхаме оза Кубана духьал зуламера интервенци вІашагІъелла американски империалисташ! — чІоагІа яхаш уж дешаш хоз Орджоникидзе цІерахча Московски станкостроительни завода, шлифовальни станокий завода, Капранова цІерахча котий гІирсаш деш йолча фабрика, Москверча кхыча предприятей къахьегамхой митингашка.

Революционни Кубана духьал американски империалисташа кийчъяьча интервенцена духьал хоадам болаш эгІазал кхайкайир халкъий доттагІчен Патриса Лумумбай цІерахча Университете деша багІача Кубера, Колумбера, Алжирера, Ливанера, Цейлонера, Азе, Африка, Латински Америка кхыча мехкашкара баьхкача студенташа.

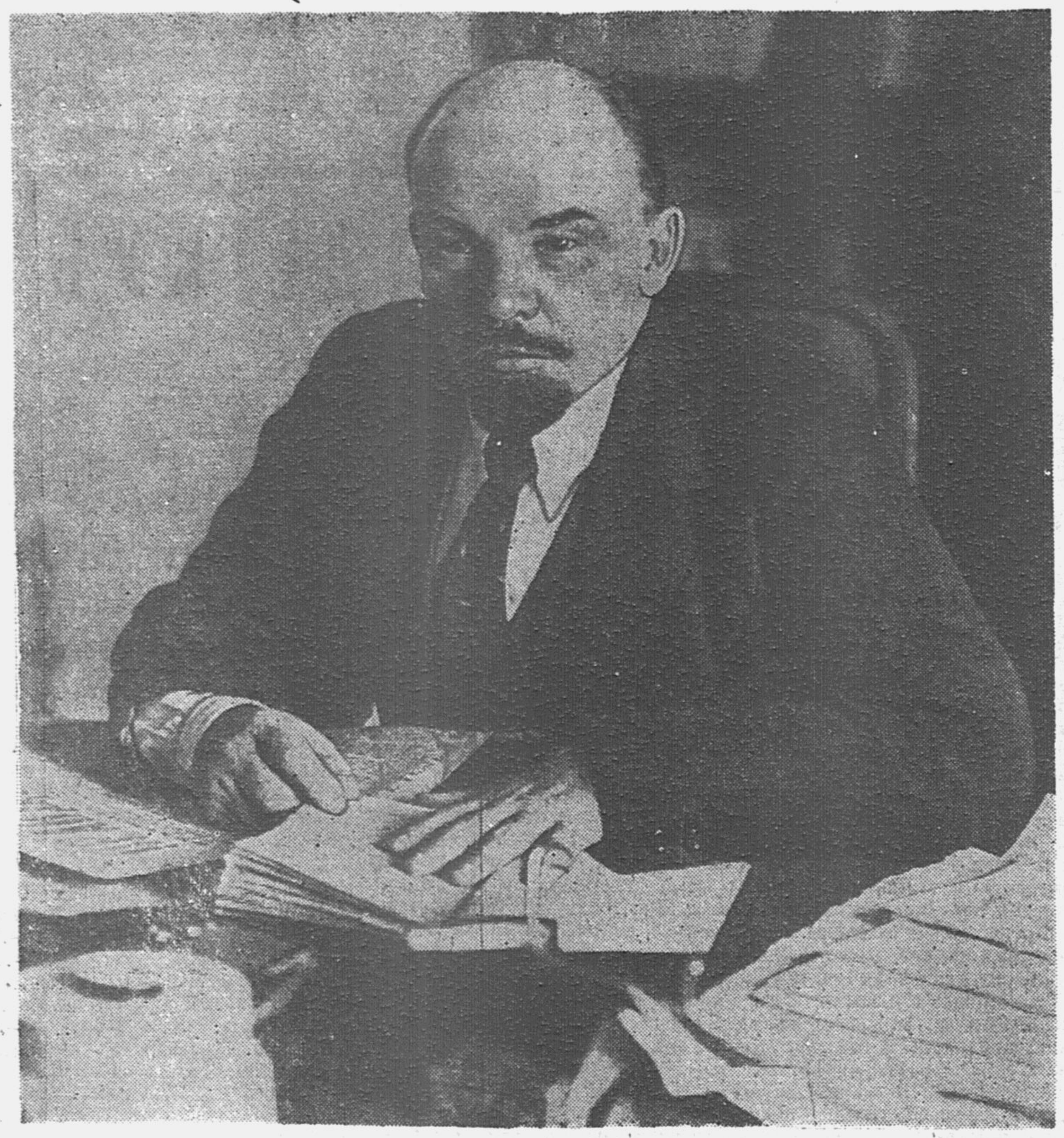
Латаш йолча Куба халкъагахьа шоаш хилар кхайкаду советски наха митингашка.

Шоаш Кубана тІехьа хилар дийцар Лихачева цІерахча Московски автозавода къахьегамхой собране, Донбасерча «Куйбешевуголь» треста № 5-6 йолча шахте, Таджикистана столица Сталинабада текстильщикай, синтетически каучука Еревански заводе, Кривобасса шахташкеи заводашкеи, Горьке верфашка хиннача митингашка.

ЛЕНИН ДЕГ ТIА ВОЛАШ, ЛЕНИНСКИ ПАРТЕЦА— КОММУНИЗМАГА

„... Ленина дагадаьллар, цо лийрхIар, цо сатийсар, хIанз вай халкъои партеи толамашца кхоачайду"

(Н. С. Хрущев)

ВИЦЛУРГВОАЦА САГ

Советски халкъа, дунен тIа мел болча къахьегамхошта гарга а дег чу йижа а я В. И. Ленина цIи, цун вахар, цо лeладаь доккхий революционни гIулакхаш. Дуне мел латт яхаргйолча Ленина идеехи коммунистически парте хьехамехи пайда а эцаш, дукха миллионаш къахьегамхой ба керда вахар хьалдеш.

Ленина вахар — из ба кортамукъали иракзи бахьан долаш лоаттабеча къовсама хьоккхам.

Ленин хиннав халкъий баьчча, воккха политически деятель, Iилмахо. Ленинах дола хIамаш дувцаш дукха йоазош даьд из бIарга вайна а цунца къамаьл даь а болча наха.

Цу сийлахь-воккхача сагах даьхка хоза гIулакхаш а дика оамалаш а ювцаш дола мугIараш кепа тох оаха.

Сийрдеи къаьгаи барзкъа дувхарца белгалвала гIерташ хиннавац Владимир Ильич. ТIадувхача барзкъах мугIарерча нахах хеталургволаш хиннав из. Юкъерча дегIара, кадай, безаме саг хиннав Ленин.

Ше кIоарга хьакъал долаш хиларга хьежжа, наьха кер чу дужаш а боккха чулоацам болаш а къамаьл деш хиннав Владимир Ильич. Бокъонца гIар-тата дужадийя, лаьрххIа, цIаккха кIорда ца луш, ладувгIаш хиннад цунга болхлоша, ахархоша, кхыча наха.

ЦIаккха кIаьд ца луш болх беш а, ший хьакъали знанеши кIоаргьеш а хиннав доккха хьинар дола В. И. Ленин. Мелла дукха бале а балхах ца Iабаш, сецца денз нах бувшача ханага кхаччалца болх беш хиннаб цо, цунца чIоагIа дега тоам а хулаш.

Шийца къамаьл деш бола нах цецбоахаш хиннаб Владимир Ильича ший кIоаргача хьакъалцеи дукхача знанешцеи.

Ленина, цкъа дийша ца Iеш, дуккхаза а дийшад Тургеневеи Л. Толстовеи книжкаш, Чернышевске «Что делать?», классикаш бовзаш а безаш а хиннав из. Цо йиишай Некрасова, Гете произведенеш. Дукха езаш а, чIоагIа дега тоам хулаш, ешаш а хиннав из Пушкина произведенеш.

Новкъосташца, къаьстта ший яр санна уйлаш йолча новкъосташца, гIулакхаца а цар йоакхо еш а хиннав Владимир Ильич.

В. И. Ленина тешамера доттагIа а новкъост а хиннай Н. К. Крупская. Дуккхача хана Ленинца боккха партийнии, агитационнии, пропагандистскии болх беш хиннай из. Массахана цхьана а вIаши новкъостал деш а хиннаб Владимир Ильичи Надежда Константиновнаи.

Бонч-Бруевича язду, Надежда Константиновнайцеи массахана шоашца яьхача цун наьнацеи Ленин чIоагIа эздели гIулакхи леладеш вар, яхаш.

Коммунистически цIи йола цех

Коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цIи еннача тIехьагIа кхы а дикагIа тоаделар тха № 16 йолча цеха вахар. ДикагIа пайда эца даьлар тхо оборудованех. Лакхъелар къахьегама овсарле — В. И. Ленина яьххача бесса, керда общественни строй котъялара эшаш дола керттера гIулакх.

Укх тайпарча принципах даха а дах, болх а бу оаха: ЦаI массанена тIехьа, массава а цхьаннена тIехьа. Тха цехе даь дика хIама къаьсттача наха даьрг доацаш массане а даьрг хул. ТIехьависачоа масса хана а новкъостал ду коллективо. Дика болх бераш хестабу, мело гучаялийгарех бехкаш доах.

ДикагIа йола опыт йоаржаяра гIулакх леладеш я тха производственно-массови комисси. Ерригача формаех пайда а эцаш дIахьу цо ший болх. ДикагIа йола опыт йоаржаяра болх дика дIахьош ба модельщикаш нн. Наумов, Хащин, Знайченко, иштта кхыбараш.

Берригача тха общественникаша деш дола балхаш ду болхлой инициативеи творчески активности дегIайоалаяр духьа а дукхагIеи дикагIеи продукци арахецар духьа а.

Дика йоакхо ю цехерча партийнии профсоюзнии организацеша болхлой профессиональни говзал лакхъяраи дешара боарам лакхбараи. Институташкеи, техникумашкеи, сайрийнарча школашкеи дешаш ба тха цехерча болхлоех ахаш. Вокхар деш нов. Емельяненко кулгал деча юххьерча экономически школе.

Къонача болхлошта, шоашкара говзалаш дIахьех кадрови производственникаша. Дукха ха йоацаш тхо долча балха вера цхьаккха професси йоаца зIамига саг Знайченко Борис. Мастера нов. Хащина хьехам а телаш говзал Iомайир Бориса. ХIанз цох дикагIа вола модельщик хиннав.

Мишта ух ца ховш дIаух балха деною. Цкъаза теркал а дац оаха тхоашта карагIдаьнна хIамаш. КарагIдаьннарел дукхагIа а доккхагIа а да хьалхашка латтараш. Уж кхоачашдара тIадерзадаьд оаха тхоай дерригa низаш. Производственни толамаш сов а доахаш, тхоашта юкъера доттагIал чIоагI а деш, накъа гIоргда тхо ССКП XXII съезда.

В. БОРИСКИН,
«Красный молот» завода № 16 йолча цеха модельщик, цехкома председатель.

ХIара цIагIа йоаг Ильича лампилгаш

Революци хилалехьа къаьнара казакий станица Червленная мишта хиннай дуккханешта дагадоагIа. Готта улицаш, лоха, баьде цIенош, саьргех яь карташ йолаш станица яр из. Советий Iаьдал эттача шерашка овлан тIара хувцаеннай из.

ХIанз Сталина цIерахча колхоза членаш бIаьхий бах. Колхозникий вахара юкъе чIоагIъенна дIаэттай электричествои радиои. Колхозникий 2500 цIагIа Ильича лампаш йоаг.

Колхоза правлении партийни комитети хьайбай фермерча балхашта электрификаци е лерхIаш я. ХIанзехьа а станицера гаьнна дIаара даьннад электропередача бIоагIий, кастта электрически лампаш согаргья Бочагироверчеи Баклашкинорчеи шурий-товарни фермашка.

Дукха я радио станице. Москвереи Грознереи деча къамаьлашка ладувгI 1000 совгIа волча станичника, хIаьта 260 колхозника шоай радиоприемникаш я.

Станице кхоачаш латт телевидени а. Эггара хьалхара телевизор заготзерно цIеча уголоке оттаяьй. Сар-сарахьа массаза а Грознера еча телевизионни передачашка ладувгIа йиш я укхаза.

Гаргагача хана жа Iуй Iеча цIеношка а электрификации радиофикации чакхъяккха лаьрхIад колхоза правленеи партийни комитетои.

С. СУЛИН.

ВИЦЛУРГВОАЦА САГ

ЛЕНИНА цIагIара вахар, цун цIен че моллагIча юкъерча болхлочунчул башхагIа, эргало йолашагIа хиннаяц. Цун Кремле хиннача квартире, болхлой квартире санна цIагIа хиланза даргдоацар, болх бе а кIезиг-дукха салаIа а эшар мара кхы хIама хиннадац. Ленинах ше яздаьча йоазош тIа Клара Цеткина дувц: «Каст-каста хулар со «дерригача хIаманна низкхоачаш волча Московски диктаторачул» (буржуазни кепайоазоно иштта оалар Ленинах) дикагIа кийчъяьча болхлой квартирашка».

ЛЕНИН Iелуш вацар хадданза дуккхача наха юкъе ца хилча, царца дег чура къамаьл деш ца хилча, болхлой, ахархой вахар, цар хьал ше касткаста вода а водаш довзаш ца хилча. Цхьайолча хана мугIарерча сага уйла йовзаро боккха лоархIам бола партийни а паччахьалкхен а дош къоастаде новкъостал дора цунна. Каст-каста Москверча а Петроградерча а заводашка, фабрикашка къамаьлаш дора Ленина. Михельсона завода (хIанз Владимир Ильича цIерахча) къаьнарча болхлочо, токара Буданова дувц, Ленин каст-каста заводе воагIар, цехашка гIолла лелар, болхлошца къамаьлаш дора, царца дагавувлар, яхаш.

ЛЕНИН Совнаркома, ЦК гIулакхех воаллаш, теоретически дешаех бола болх беш, мукъа ха кIезига йолаш хиннав, бакъда хIаьта а масса хана цунга хIама хатта, цунца дага вала йиш йолаш хиннад. Ше волча гIулакх дахьаш тIа мел веначунца къамаьл де, цун терко е, из хьаллаца ха масса хана корайоагIаш хиннай цунна.

Къаьнача коммуниста Волина ше Ленин дагавохаш яздаьча йоазонаш тIа дувц: «Цхьаккха хIаманца, цIаккха а сийлахь-воккха баьчча ше нахал тIех хилар хьалха доахаш, шийх доккхал деш вацар. Цунца къамаьл даьчул тIехьагIа хIара вар ше-шийга хаттар луш хулар: «Ванах, бакъдий-теш из Владимир Ильич хилар, бакъдий-теш аз цунца — Ленинца, доттагIчунца, новкъостаца санна къамаьл дар, цун истола тIа дIатIа хайна со вагIар, цун кабинета кора юххе цунца со дIаэтта латтар?.., аьле».

А. А. Андреева дувц, цIаккха йолча хана, мелла хала ха яле а, Ленин ше могаш воацаш вале а, из эгIазваха е цIимхара волаш заседанешка бIаргавайнавац шийна, яхаш. Иштта масса хана велавенна, безаме хулар Ленин. Цхьабакъда, нагахьа санна решени кхоачашъяьяц, е тIадилла гIулакх доаггIача тайпара кхоачашдаьдац, е паччахьалкхени партийнии дисциплина толхаяьй аьнна В. И. Ленина хезача цу тайпарча наха эггара чIоагIагIа таIазар дар дийхад цо. ЧIоагIа новкъа хулаш хиннад Владимир Ильича бебашха воацаш, волокита, бюрократизм лелаеш, шийх доккхал деш кулгалдеш вола болхло хилча.

Иштта хиннав къахьегамхой сийлахь-воккха баьчча, хьехархо Владимир Ильич Ленин.

В. И. Ленин империализмах

Империализм ювцаш бола ший хьехам В. И. Ленина хьабаьб дунен хьалхара тIом хиннача шерашка, хIама ца эшшаш ах бIаь шу хьалха. XIX-гIа бIаь шу йистедоалача — XX-гIа бIаь шу долалуча хана цо техкай капитализм дегIаяра эргалонаш, ший къаьсттача лагIа тIа йоалаш — империализм хулаш — капитализм тIехьяьнна дегIаяр чIоагIдаьд. Социалистически революци йолалу юхь я империализм. 1916 шера цо яздаьд, капиталистически империализма зама йохача кхаьчача, ший моттиг социализмана дIалуча эттача, ше хургьяр хинна а тIехдегIаена а яьннача капитализма зама я, яхаш. Империализма зама эттача хана капитализм цхьатарра дегIа ца йоагIилга белгал а даьккха, цу тIара вывод яьй Ленина социалистически революци массе мехкашка цхьан ханна котъяла йиш йоацаш хиларах. Цудухьа дунен социалистически революце процесс массехк итташ шерашка йIаьх а лургья, бIаьрччача исторически заман чулоацам хинна дIа а оттаргья.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци Россе котъялaро хьайийлар керда зама, дунен социалистически революце зама, империализм йохареи адамаш капитализмагара социализмага долхеи зама. Ленина хьалхехьа а гуш хиннача тайпара, социалистически революци юххьанца алхха вай мехка, 1917 шера империализма система эггара мелагIа хиннача мехка котъялар.

Ленина Iалаьмате доккхача хьакъалца хьалхехьа а гуш хиннар цул тIехьагIа бакъдир империалистически низ-Iоткъама кIалхар кхы а дукха Европаи Азеи мехкаш мукъадаларо, царца йоккха Китай а йолаш, цу мехкашка халкъа демократи хьаяро, дунен социалистически система хьахиларо. Болхлой класса диктатура цхьан мехка хинна ца Iеш дуккхача мехкашка дIа а яьржа, интернациональни низ а хинна дIаэттай. Империализм кхы а дуккхача мехкашка йохарои цар чухь толамца социализм хьатъяроц цIаькха а меттахьа хIама техар империализма ерригача системана, цо доал деш йола моттиг лоархIам боллаш гот а йир. ХIанз укх сахьата дунен социалистически система дегIайоагIа, чIоагIлу, адамаш дегIадахкара керттера фактор хинна дIаотташ а латт. Из вай заман керттера башхало я.

Ленина хьехам нийса хилар бакъдеш кхы цхьаькха хIама а да къамаш мукъадоахача, империализмана духьаларча боламо етташ империализма колониальни система йохаяр. Колониализма низ-Iоткъама кIалхар ваьннав цаIи ахи миллиард саг, вешта аьлча дерригача адамех ахаш. ТIом хинначул тIехьагIарча 15 шера чухь Азеи Африкеи хьахиннай 40 гаргга керда суверенни паччахьалкхе. Дунен социалистически революце лелаш долча низах йола ленински указани йизза бакъхилар; дунен халкъий болхлой класса революционни къовсам тоIадаь доахкача халкъаша шоай къамаш мукъадаха лоаттабеча къовсамца бувзабенна ба. ССКП XX-ча съездо белгалдаьккхача тайпара, Ленина хьалхехьа а гуш хинна дерригача дунен историе керда ха, Малхбоален халкъаша дерригача дунен гIулакхаш къоастадеча дизза дакъа лоаца уж дунен халкъашта юкъерча гIулакхий керда, низ бола фактор а хинна дIаотташ латта ха хьаэттай.

Колониализм йохаро империализм ший торонех йоаккх. Йохаш латт колониальнии шоай лоIаме доацачеи мехкашта дукхагIа эксплуатаци ярца а уж чIоагIагIа довхарца а капитализм котъяларах, дунен тIа цаI йола «коммунизмана духьалара фронт» хьаярах империалисташа увттаю планаш. Цар лийрхIача тайпара а доацаш, империализмана духьал, машараи герз Iодиллараи тIехьа колониализмах юхе мел дисар цIендаь дIадахараи социальни прогрессаи тIехьа кердача социалистически паччахьалкхенашца цхьана къовсам лоаттабергболаш йола социалистически паччахьалкхений юкъара фронт хьахулаш латт.

Дунен империализм чIоагIа йохар бахьан долаш хIанз адамаш шоаш дегIадахкара кердача исторически заман чу даьннад. Цу заман Ленина бергболча тайпара мах баьб 1960 шера ноябрь бетта Москве хиннача коммунистическии болхлойи партей викалий Совещане Заявлене тIа. «Ший керттера чулоацам Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце дIадоладаь адамаш капитализмагара коммунизмага доалилга бола вай зама вIащдухьаларча общественни шин система зама я, социалистически революцейи къамаш мукъадахара революцейи зама я, империализм йохара, колониальни система дIаяккхара зама я, тIа-тIа а дукхагIа дола халкъаш социализма новкъа довлара, дерригача дунен тIа социализми коммунизми котъялара зама я», — аьннад Совещане Заявлене тIа.

Буржуазни идеологаши ревизионнисташи гIерт дуккха бола нах хIанзара капитализм къаьнарчох овлан тIара эргаш я яхача, марксизм тешам байнна къаеннай яхача хабарах тешабе. Цар эхь ца хеташ йоах, капитализмах «халкъа капитализм» хулаш латт, «массане юкъарча берката паччахьалкхе» хулаш латт. Цхьабакъда дийнача бакъдолчо хIара тIа массаза боаккх харцду дуккха бола нах Iехабе дагалувца уж хабараш. Дунен халкъаш дегIадахкаро хьахьокх, марксизм - ленинизм бакъхилар, ревизионисташ бакъ ца хилар. Хулача хIамашеи капиталистически мехкашкарча хIанзарч вахара факташеи бакъду империализм Ленина яьххача тайпара йохкалуш, леш, хIалак хулаш латта капитализм хилар.

Ленина къоастам баьча тайпара, империализма кертера экономически чулоацам ба монополей капиталистий союзий доали цун чулоацами хилар. Цудухьа Ленина империализмах монополистически капитализм я аьннад. Монополешта эггара чIоагIагIа доал бе дахал хIанзарча империализма керттерча мехка — Америка ВIашагIкхийттача Штаташта. Империалистически кхыча мехкашкарчул укхаза къаьгагIа а дикагIа а бIаргагу капитализм йохкалуш йохаши хилар.

1957 шу долалуш США яр хIаране миллиард доллар совгIа рузкъа дола 81 корпораци (монополи). ХIаьта миллиардерий корпорацешта керте латт США эггара бIаьхегIа болча капиталистий алхха 8 финансови группа — Дюпонаш, Меллонаш, Рокфеллераш, кхыбараш. Укх тIеххьарча 20 шера Дюпоний, Меллоний, Рокфеллерий рузкъа 8—10-зза дукхагIа хиннад. 1956 шера Дюпоний боахам 4 миллиарди 680 миллиони доллар мах болаш бар, Меллоний — 3 миллиарди 769 миллиони доллар, Рокфеллерий — 3 миллиарди 515 миллиони доллар.

Миллиардаш долларaш рузкъа а леладеш, цу кIеззига болча монополисташа доал ду промышленноста, банкашта, акционерни страховойи обществашта, культурана. Iилмана, техникана карагIдаьннараш шоай бе дехк, дерригача общественни вахара шоай Iоткъам бу. Из дерригa а ду цар алхха цхьан хIаман духьа—дукхагIа совдегарле яккха, бIаьхегIа хила, цхьанна хIамах эхь ца хеташ. Экономике доал даь Iац монополисташ, империалистически паччахьалкхений чура а арара а политика шоашта пайда баргболча оагIорахьа лестаю цар. Цу гIулакха паччахьалкхенна хьалхле лелаеча моттигашка увттабу цар шоай нах е шоаш дIалувц министрий гIандаш.

Ленина чIоагIа нийса аьннад империалистически паччахьалкхений правительствaш «миллионерий национальни комитеташ» я аьнна. ХIаьта США хьакъехьа цо къаьстта аьннад, ерригача обществана тIалатта капитала Iаьдал, кIезига болча миллиардерий Iаьдал Америке санна гIожа, гуччахьа доххаш-эцаш дац цхьаннахьа а.

Империализма вIаштдухьаленаша сихдир монополистически капитализмах монополейи буржуазни паччахьалкхени низаш вIашагIтохаш йола паччахьалкхен монополистически капитализм хулга. Цхьабакъда цо кIалхара яккхац капитализм. КIеззига болча миллиардерийи миллионерийи хьашташи халкъа хьашташи хадданза вIаштдухьал латт. Монополеша деча доало цIаккха ца хиннача тайпара лакхъяьй болхлошта ю эксплуатаци, дуккха бола ахархой боахамах бохабаьб, чIоагIа лоxдаьд къахьегамхой вахара хьал, лакхдаьд бе болх ца хилар, моцал, къел, лазараш хулгеи нах бовлгеи.

Монополеша юхаувз общественни хIама хьаду низаш дегIадоагIилга, Iилманеи техниканеи карагIдаьннача кердачох халкъа вахара хьал тоадара тIехь пайда эцара духьале ю. Масала, тIом хинначул тIехьагIа США шера тIаккхеташ йола промышленни продукци ши процент гаргга мара хиланзар. Предприятеш юкъ-юкъе болх ца беш юсилга 20 процентага кхоачаш лакхделар. Официальни даьча лоархIамех, бе болх боаца нах 1961 шера февраль бетта эггара дукхагIа хилар — 5 миллиони 705 эзари саг. Укх тIеххьарча итташ шерашка США-е каст-каста хул перепроизводства экономически кризисаш. Укх тIеххьарча хана кхоъ яр уж, хIаьта хIанз йиълагIа яр йолалуш латт, капиталистически экономика мел а еш, йоха а еш. Американски экономисташа хIанз шоаш оал США экономиках «шорттига лела экономика», къаьстта Советски Союза экономикаца нийсийча. Вай социалистически промышленность американскичул 5-зза чехкагIа дегIайоагIа, кастта США-чунна тIехьа а кхувргья, цул хьалха а яргья. 1960 шера советски промышленность 10 процент гаргга тIаккхийтар, американски хьалхле лелаеча деятелаша зийхьа уйла ю шера 5 процент кхийтта а американски промышленность тIаккхетийта гIерташ. Цхьабакъда капитализм йожареи йохареи процессо хургдоацача доаккх царна дагадар.

Дизза бакъхилар империализмах доаллаш да милитаризм дегIаяр, сихдаь герз хьадар, кхыдола халкъаш чулоаттаде а довха а дагадолаш дуне декъеи юхадекъеи деш дола нах бовхара, наьха мехкаш хьалувцара тIемаш делга яха ленински указани. Цхьанне шоллагIчул дукхагIа хIама хIалак деш бола дунен ши тIом тIаоттабаьб адамашта империализмо. ХIанз чIоагIа тIема кийчлуш я из, дуккхача мехкаша дакъа а лоацаш йола агрессивни тIема блокаш вIашагIъехк, дуккха тIема а ракетни а базаш ю, «шийлача тIема» политика лелаю. Империализмо кийчбу дунен кхоалагIа тIом, эгара хьалха социалистически мехкашта духьал а кийчбеш, дуккха нах хIалак бергбола ядерни герз юкъедоаладе гIерт.

Цхьабакъда ханаш хувцалу. Империалистически тIема духьал, машар лорабараи чIоагIбараи тIехьа, тайптайпара социальни системаш йола паччахьалкхенаш машаре яхара тIехьа чIоагIа къовсам лоаттабу Советски Союзи дунен ерига социалистически лагери хьалхарча мугIаре латтача доккхача низаша. Машар беза низаш чехка дегIа а доагIа, чIоагI а лу, хIанзехьа а тIема низел тIех дa уж, дунен керда тIом ца хилийта могаргда царна, хьарбаьнна империалистически агрессораш совца а беш.

Ленина массаза а белгалдаьхад, монополеш доал де мара паргIато яккха тIерташ ца хилар. Цудухьа массайолча тайпара политически реакци лакхъю цар, сий доаца, бIеха расизм увттаю, шовинизм хьалхьею. Укх тIеххьарча итташ долча шераша хьахьекхача тайпара, империализм гIерт политически реакце эггара а вогIча форма — фашизма новкъосташца кIалхара яла е кIалйисача а ший ха йIаьхъе. Халкъашта цIаккха а дицлургдац Европе гитлеровскии итальянскии, Азе японскии фашизма доал лаьттача хана тIаэтта хинна унзара Iазап. Дунен шоллагIа тIом эттача хана халкъаша йохайир фашизм. Цхьабакъда цхьайолча паччахьалкхенашка хIанз а йолаш я гуччахьара фашистски террор, хIаьта цхьадолча мехкашка кердача формаех фашизм айлуш латт. Шоаш ду доал цIадахьа монополеш гIерт дуккхача наьха демократически бокъонаш дIаяха е махуlла уж кIезигье. Демократически организацеш йохае тIаккхув уж, болхлой класса гIулакх бахьан, машара гIулакх бахьан къовсам лоаттабу эзараш нах набахтенашка бехк.

Капитализма юкъара кризис сихъяларо, империализм мелъяро, йожаеши йохаши хиларо цхьадолча капиталистически мехкашка а промышленноста цхьадолча доакъошка а производства дахьа дегIи техника дегIайоагIилгеи геттара юхасоцадац.

Капитализм йохкалуш а йохаш а латт, бакъда ше-шегIа еха вIашагIъяргъяц из. Духхьал империализмана духьаларча дерригача низаша чIоагIа къовсам лоаттабича мара адамаш империализмана кIалхара доахалургдац. Цу гIулакха дика хьал кийчду империализма ерригa вIаштдухьаленаш Iалаьмате чIоагIа сихъяларо.

Капиталистически мехкашка къахьегамаи капиталаи юкъера классови къовсам дегIабоагIа, эггара хьалха монополей доала духьалара къовсам а боагIаш. ЧIоагIлу болхлой класса цхьоагIои цун денал дола уйлеи. Йохкалуча капитализма эггара вогIа, бIехагIа йолчарех цхьа хIама йола социал-демократически партей оппортунизм болхлой класс революцега йоалаш хилара духьале е низ болаш яц. Капиталисташа ийцача аьттехьарча социал-демократически лидераша шоашта тийшаболх бертхиларах тIа-тIа а дукхагIа теш болхлой. США-рча, Бельгерча, Англерча, Францерча, кхыча мехкашкарча болхлой низ болча забастовочни боламо чура хIама етташ эгаю империализм. Италеи Францеи демократи бахьан халкъаша лелабу къовсам чIоагIлуш латт. Испанерчеи Португалерчеи фашистски диктатурана духьал къамий низаш вIашагIкхетилга лакхлуш латт. Японе шерлуш латт японо-американски тIема союза духьалара, машара, демократена, къам ший лоIаме хилара тIехьара халкъа болам.

Юхатохалургбоацаш барж колониализмана духьал бола Азе, Африка, Латински Америка халкъий къамаш мукъадахара болам. Цу болама къовсама лозунг а хинна дIаэттай колониализм цIеньяь дIаяккхарах йола Советски Союза предложени. Конголезски халкъа турпалерча къовсамо гучаяьккхар шоай доал лораде гIертача колонизаторий керда киловзал. Америка халкъий къаман-кортамукъален болам лакхбара новкъостал дир. Кубе халкъа революци котъяларо эггара хьалха американски континентерча империализма системах юкъ яьккхар. Латински Америка халкъашта дика хьокхам хинна дIа а эттар из. Политически шоай лоIаме хургдолаш шоаш мукъа а даьха, хьалха тоIадаь дахкача халкъаша шоаш паргIата доахаш лоаттабаьчул а халагIеи чоалханегIеи бола экономически шоай лоIаме хилара тIехьара къовсам дIаболабаьб. Цу къовсама ка яларо кхы а керда хIама тохаргья империализма системана, экономически хьакъехьа кIезига дегIадаьхка мехкаш доацадара а довхара а йолча торонах йоахаргья монополеш.

Машара тIехьа къовсам лоаттаберий дуккхача наьха боламах дIа а детталуш, машар лорабеча низаша массанахьа а шоай къовсам чIоагIагIа лакхбу. Берригa шоай низ тIабохийт цар тIом ца хилийтара.

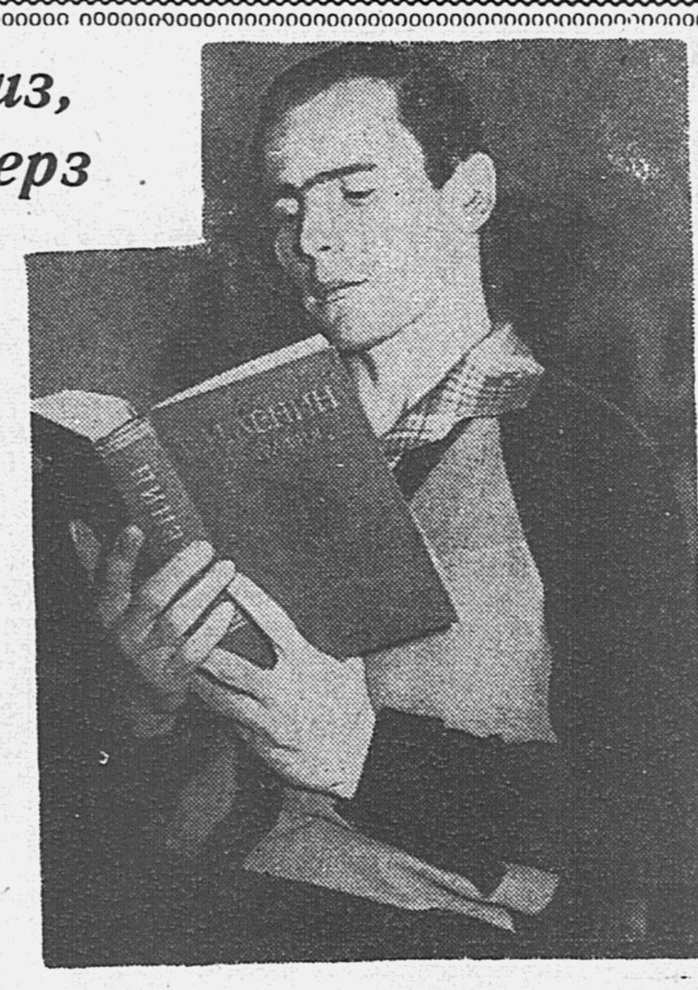
Цу тайппара, империализмана тIа-тIа а чIоагIагIа духьал доал халкъаш. Хьахулаш латт империализмана духьаларча низий цхьоагIон фронт, хьалхарча мугIаре дунен социалистически лагерь а йолаш. Цу морча боккхача низа духьал лоатталургьяц империализм! Капитализма юкъарча кризисо империализм тIа-тIа а дукхагIа мелъеча хана хIаьта а. Американски империализм ше йоагIаргьяр дегIаена а яьнна, йоха йолаеннай, дунен экономика юкъера США-а удельни дозал лохлуш да. Американски империализмо яь тIема блокаши союзаши мелуши тешам боацача йоалаши латт империалисташа шоайла къувсаш хиларахи, хIаьта иштта уж блокаш дIаяха халкъаша къовсам лоаттабарахи. Американски профессора Лернера аьннача тайпара, хIанзарча империализмо дагайохийт «лалла ко доаца автомобиль». Иштта да а да из, из яц адамашта хьалхле лелае йоагIар.

Халкъий дерригдунен-исторически къовсама хьалхле лелаелга хIанз дунен халкъий болхлой классагеи цуn авангард йолча дунен халкъий коммунистически боламгеи да. Социалистически низаца чIоагIало а лувцаш, тешаме къулба — Ленина хьехам шоашка а болаш, дерригача мехкий коммунистически болхлойи партеша чIоагIа тешаш а бIубенна а дуг халкъаш империализмана духьал тIеххьара а хоадам беш а лоаттабеча къовсаме. ТIа-тIа чIоагIагIа дегIайоагIа ленинизм, коммунизм котъялара тIехьа халкъаша лоаттабеча сийлахь-боккхача къовсаме дийна гIулакх а хиле дIаотт.

В. КОЛТЫПИН.

Ленинизм—вай низ, вай байракх, вай герз

Вай мехка Iомаяь ца Iеш, дерригача дунен тIа а Iомаю марксизмаи ленинизмаи знанеш. Цар хьех эксплуататорашта, колонизаторашта, кхыча къахьегамхой моастагIашта духьал къовсам мишта лоаттабе беза, социализми коммунизми хьалъяра наькъаш.

Сурта тIа: Нохч-ГIалгIай пединститута студенташ Битиева Хьаваи Тимаев Вахеи. **И. Плиева сурт.**

Керда торонаш гучайоах крекингисташа

* * *

Продукци арахецарга дIабода мах лохбар—общества рузкъа совдаккхар

Укх шера город Грозне партийни дешара сете чIоагIа даьржа хиннад промышленни предприятешка экономически дешар Iомадара гIулакх. Цудухьа городерча предприятешка вIашагIъехка болх беш хиннай 559 юххьанцара экономически школаш, цар чу дешаш 14 эзар гаргга саг а волаш.

Городерча дуккхача предприятешка дика вIаштIехьдаьккха леладаьд болхлошта экономически дешар хьехара, предприятей конкретни экономика царга Iомаяйтара гIулакх. Иштта дика вIаштIехьдаьккха хиннад экономически дешар Грозненски крекинг-заводе. Цига укх шера вIашагIъелла болх беш юххьанцара экономически 16 школа хиннай, цар чу дешаш 300 совгIа завода болхло а волаш, хIаьта заводе укх шера партийни дешара сете дешаш 700 совгIа саг хиннав.

Укх деношка экономически дешара итогаш еш экономически конференци хилар крекинг-заводе. Конференци хилар «Продукци арахецарга дIабода мах лохбар—общества рузкъа совдаккхара лоархIамегIа дола гIулакх да» яхача темах.

Экономически конференце балхах йола материалаш я укх оагIо тIа кепа теха.

* * *

Грозненски крекинг-завода клуба зал хоза кийчъяь я — сцена тIа цIеча даьре байраккаш латт, царна хьалхашка Ленина доккха портрет доалл, пенех хьалтеха йоахк завода балха хьокхамаш дувца диаграммаш, кхыйола гойтара пособеш. Зал йизза нах ба. Экономически конференце, укх шера шоаш Iомадаьча дешара итогаш е гулбеннаб уж.

Конференци хьаелл завода парткома секретара новкъоста В. А. Мардиянца. «Продукци арахецарга дIабода мах лохбара — общества рузкъа совдаккхара лоархIамегIа дола гIулакх да», яхача темах доклад е дош лу экономически школа пропагандиста нов. Минаевна.

— Коммунистически парте хьалхленца Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашдеш, коммунизм хьалъеш шоашкара къахьегама турпалал гойташ, керда толамаш доахаш ба советски нах,—аьлар нов. Минаева. — Мехка дикагIа йолча предприятеша дIадоладаь дика патриотически гIулакхаш хьал а лоацаш, семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе яхье баьнна ба вай республикера къахьегамхой а.

ТIеххьарча хана советски Iилманеи техниканеи доккхий хIамаш карагIдаьннад. Космически аренаш техкаро, космосе саг вахийтаро, атомни энергех вахара пайда эцаро, иштта кхыдолча кердача гIулакхаща хьагойт советски Iилман сий лакхдалар, советски нах низ болаш хилар.

Вай партеи правительстваи хадданза паччахьалкхен рознични мехаш чухнахьа а доахаш, бахача наьха реальни пайдаш лакх а деш лела деча гIулакхаша промышленни предприятей болхлошкара дIадех хадданза продукци арахецарга дIабода мах лохбар, экономика режим лелаяр, боахама чурча торонех бизза пайда эцар.

ДIахо докладчика дийцар продукци арахецарга дIабода мах лохбар социалистически халкъа боахама накопленеш совъяхара боккха лоархIам болаш хилар.

— Продукци арахецарга дIабода мах — из коллектива балха гIулакхаш мадарра хьахьокхаш дола чухьежа кизга да,— аьлар докладчика.— Цо бокъонца хьагойт предприяте болх, цун дерриге гIулакхаш.

Коммунистически партеи советски правительстваи массахана а чIоагIа лоархIам беш лелабаьб продукци арахецарга дIабода мах лохбара тIехьара къовсам. ХIана из мах лохбара гIулакх иштта боккха лоархIам болаш? Из да цунца паччахьалкхен пайдаш, рузкъа совдоалаш хилар.

Паччахьалкхено а предприяте а, хIара советски къахьегамхочо а чIоагIа лоархIам беш леладу продукци арахецарга дIабода мах лохбара гIулакх. Из кхета де хала дац, хIана аьлча товара мах оттабара керттера гIулакх да из. Продукци арахецарга дIабода мах лохагIа ме хул паччахьалкхен дукхагIа торонаш хул, цкъа дале советски наьха вахара хьал дIахо тоаде, шозлагIа дале къахьегамхой реальни алапи лакхде.

Крекинг-завода коллективо продукци арахецарга дIабода мах лохбара гIулакх сенца дувзаденна да а, хIаьта из мах лохбара наькъаш малагIаш да а дийцар дIахо нов. Минаева.

— Продукци арахецарга дIабода мах лохбара керттерадар къахьегама овсарле лакхъяр да. Цудухьа хьожаргда вай заводе къахьегама овсарле а болхлой алапи а мишта лакхлу,—аьлар докладчика. Нагахьа санна 1957 шера къахьегама овсарлеи болхлой алапии 100 процент хиннадале, 1958 шера къахьегама овсарле лакхъеннай 14,7 процент, хIаьта болхлой алапи — 0,2 процент; 1959 шера къахьегама овсарле — 19,1 процент, болхлой алапи — 0,7 процент; 1960 шера къахьегама овсарле — 28 процент, болхлой алапи — 4,3 процент. Цу цифраша хьахьокх вай заводе къахьегама овсарле болхлой алапел лакхагIа хилар, из иштта хилча продукци арахецарга дIабода мах лохбара пайда боал цунах.

Продукци арахецарга дIабода мах лохбара боккха лоархIам болаш да иштта керда техника балха юкъейоалаяри, йолаш йолча техниках дикагIа пайда эцари, из эргаяьккха тоаяри. Иштта № 11—12 йола установка эргаяьккха тоаяро, хIаьта № 7—8 йола установка мехкдаьттеи крекинг-мазути чакхдоахарпдолаш тоаяро торо хулийт цу установкашка шера продукци арахецарга дIабода мах цхьа миллион сом лохбе.

Цу тайпара эргаяьха тоае лаьрхIад семилетка чакхъялале № 1—2, № 3—4 йола установкаш а.

Бедали, материалаши, доагами, электроэнергии, реагенташи кхом а беш, йоагIача тайпара продукцега дIаахийтар а боккха лоархIам болаш да продукци арахецарга дIабода мах лохбара. 1960 шера вай заводе алхха Iи кхоярах продукци арахецарга дIабода мах 250 эзар сом кIезигбаьб, хIаьта № 5 йолча коммунистически къахьегама установка кхояьча Iанарца 25 дийнахьа болх баьб. № 13—14 йолча установка кхояьча 15031 тонн Iанарца 22 дийнахьа болх бе вIаштIехьдаьннад.

Иштта дIахо дувц докладчика электроэнерги, реагенташ кхояр бахьан долаш завода цхьайолча участкай коллективаша продукци арахецарга дIабода мах лохбеш доккхий толамаш даьха хилар.

Установкаш ремонта соцаярах а дукха зе доал продукци арахецарга дIабода мах лохбара гIулакха. Из хьахьокх укх масалаша. Дика вIаштIехь а даьха установкашкара ремонтни балхаш лоацача ханашка чакхдахар бахьан долаш дукхагIа продукци арахеца а из арахецарга дIабода мах дукха а эзараш сомаш лохбе а вIаштIехьдаьлар завода цехий цхьайолча коллективай. Цхьабакъда, ремонтни балхаш йиллача хана кхоачаш ца дар бахьан долаш из мах лакхбенна моттигаш а я заводе.

— Бедал дика чакхъяккхаро мехкдаьтта сийрда продукташ хьакъоастаяр алсамдаккхаро торо хилийтар завода товарни продукци арахецарга дIабода мах 1960 шера 2 миллион гаргга сом лохбе,— аьлар дIахо докладчика.— Товарни продукци арахецарга дIабода мах лохбара боккха лоархIам болаш да установка лерттIа болх беш хилар. Цхьабакъда, вай установкаш массахана а хилац лерттIа болх беш, планах лаьрхIа боацаш болх сецаш моттигаш нийслу, цунах зе доал продукци арахецарга дIабода мах лохбара.

ДIахо масалаш доаладу докладчика установкаша лерттIа болх ца бар бахьан долаш продукци арахецарга дIабода мах лохбе вIаштIехьа ца доалаш йиса установкаш а ювцаш. Из мах лохбара боккха лоархIам болаш да производства керттерча средствах пайда эцара гIулакх тоадар — из да машинашка, оборудованешка дукхагIа болх байта беза, уж сайца латтара ханаш кIезигъе еза, производственни низех дукхагIа пайда эца беза яхилга.

Пайда луш йоаца расходаш ца хиларо, административно-управленчески аппарат кIезигъяро, кагий цехаш вIашагIтохаро, цехаш йоацача структурах предприяти эргаяккхаро а чIоагIа пайда лу продукци арахецарга дIабода мах лохбара.

Иштта да завода продукци арахецарга дIабода мах лохбара наькъаш. Хадданза из мах лохбара терко тIайохийташ хила веза завода хIара болхло. Ховш да болхлочоа, мастера ший гIулакх дикагIа харга, цун балха говзал лакхагIа хиларга хьежжа цун къахьегам овсарле йолашагIа хулаш хилар, хIаьта цун ше болх беча моттигашка деш дола зенаш кIезиг а деш, дукхагIа торонаш гучаяха вIаштIехьдоалаш хилар. Цу гIулакха дика хьокхам луш я заводера коммунистически къахьегама коллективаш, ударникаш.

* * *

Доклад йистеяьнначул тIехьагIа конференце къамаьлаш доладелар.

☆

> *„ ...предприятей, стройкай берригa болх тоабара, къаьстта продукци хьаярга дIабода мах чухнахьа баккхараи продукци дикагIа хилийтараи, кулгалхой бехктокхаме хулга чIоагIде деза“.*
>
> **Н. С. ХРУЩЕВ.**

☆

ХIАРА ПРЕДПРИЯТЕРЧА БОЛХЛОЧУН ДЕКХАР

(№ 1 йолча цеха слесара нов. Гончарова дaьча къамаьлацара).

Продукци хьаярга дIабода мах лохбе вIаштIехьдоал эгтара хьалха къахьегама овсарле лакхъярца. Къахьегама овсарле лакхъяларца кIезиглу продукце цхьа единица яккхарга дIабода къахьегам, долче кIезиглу продукци яккхарга дIабода мах а.

Тха цеха установкерча технологаша хадданза къовсам лоаттабу установка балха овсарле лакхъяр духьа, хIаьта долче, къахьегама овсарле лакхъяр духьа а.

Масала, № 1 йолча установка балха овсарле хьалхарча квартале 103,6 процентага кхоачаш лакхъяьй, хIаьта из бахьан долаш совнагIа 4000 тонн бедал а яьккхай.

Номер 3—4 йолча коммунистически къахьегама установке а цу юкъа 104 процент лакхъяьй къахьегама овсарле, хIаьта из бахьан долаш совнагIа 4200 тонн бедал а яьккхай. Номер 1—2 йолча установке къахьегама овсарле 106 процент лакх а яь, совнагIа 5000 тонн бедал яьккхай.

Продукци яккхарга дIабода мах лохбари производства пайда лакхбари духьа лоаттабеча къовсаме эгтара лоархIамегIа да предприяте производственно-боахама балхий массайолча участкашка экономе режим нийса лелаяр. Предприятешка экономе режим чакхъяккхаро эгтара хьалха продукце единицага дIадода материальни рузкъа кходу, производства гIулакхашкеи управленегеи дIадода ахча кходу, брак еш а зехьа а ахча доадайтац.

№ 5 йолча коммунистически къахьегама установка коллективо 1960 шера 177 эзар сома маьха (кердача ахчанца) 253 тонн катализатор кхояьй.

Цехий управленчески аппарати гIулакх деш йола персонали кIезигьяра хьокхам беннаб тха заводерча вIашагIтеха шеръяьча № 1 а № 2 а йолча цехаша. Продукци яккхарга дIабода мах лохбара бола кхоачам а ба из. Цу тайпара цехои ерригача заводои дIаухийташ дола ахча кIезиг мел лу, продукци яккхарга дIабода мах лохлу. ГIонна долча балхашта механизации автоматизации еш долча гIулакхаша цу балхаш тIара болхлой кIезигбу, хIаьта из бахьан долаш цехои ерригача заводои дIаухийта ахча а кходу, продукци яккхарга дIабода мах лохбе йиш а хулийт.

Продукци яккхарга дIабода мах лакхбу ремонт еш установка сеца лоаттаяро. Из дика хьахьокх укх масалаша: термокрекинг доаккхача № 1 йолча цеха установкана еш йола ремонт цхьа дии бийсеи хьалхаяьккхача 20 эзар сома лохлу продукци яккхарга дIабода мах, хIаьта № 5 йолча установке деннеи бийсаней 28 эзар сома.

1961 шера кхаь бетта № 1 йолча цеха ремонтни отдела коллективо термокрекинг доаккхача установкана ремонт яра ханаш 22 сахьата лоац а яь, 19 эзар сом ахча кходир.

№ 1 йолча цехе 1960 шера продукци яккхарга дIабода мах 2,1 процент лох а баь, цхьа миллион сом гаргга ахча кходир.

1961 шера хьалхарча квартале продукци яккхарга дIабода мах 1,7 процент лох а баь, 218 эзар сом ахча кходир.

Рационализации изобретательствои а цу тайпара лоархIам болаш да продукци яккхарга дIабода мах лохбара.

Халкъа ахча чIоагIа лаьрхIа леладе дезаш, бедалах, доагорах, материалех, электроэнергех ахча кходе дезаш, продукци яккхарга дIабода мах лохбергбола кхоачамаш лаха дезаш декхар латт тха коллективана хьалхашка.

БОККХАЧА ЛОАРХIАМЕРА ГIУЛАКХ

Социалистически производства кхоачашде лерхIар хадданза халкъа вахар тоаделга да. Материальни рузкъаш хIара шерра-шера совдахара хIамаш хьаеш йола средстваш, машинаш, механизмаш, бедал, материалаш, йоаго хIама хила еза.

Шерра социалистически воспроизводство чакхъяхарга дIаухийта ахча мичара ух вай паччахьалкхенна? СовнагIа из хьатIадоагIаш гIулакх да промышленни продукци яккхарга дIабода мах лохбар. ХIаьта наькъаш дий промышленни продукци яккхарга дIабода мах лохбара? Наькъаш да.

Черпелли къаьна насосаш №№9-10, 11-12 йолча установкашка КВН 180-120 яхача центробежни насосашца хувцарах дика пайда баьлар, хIаьта цу установкашка шера духхьал йIайха насосаш сецаярах итташ сахьаташ ха йоаяьй, массехк эзар тонн мехкдаьтта сийрда продукташ паччахьалкхенна дIа ца луш йисай.

Оборудованена модернизаци елга чIоагIа пайдане гIулакх да. Капитальни вложенеш дикка кIезигагIа дIаяхийтача а цу оборудоване балха овсарал чIоагIа лакхлу. Из дика хьахьокх № 11-12 йолча установка. Модернизаци яьчул тIехьагIа цун низ 60 процент тIаккхийтар, хIаьта цунга дIаяхийта теплоэнергетически затраташ хьалхагIа хиннараш мара яцар. Цунах гуш да, цо продукци яккхарга дIабода мах лохбеш а дIадахийта лаьрхIа рузкъа кходеш а хилар.

Рузкъаш (йоаго хIама, Iи, электроэнерги, реагенташ) кходар продукци яккхарга дIабода мах лохбара кIезига лоархIам болаш дац. Хьожаргда вай № 13-14 йолча установкага. Шера дIадахийта лаьрхIа хинна рузкъа кходарах совнагIа болх бе йиш я установкага: кхояьча йоагача хIаманца диъ ден-буc, кхояьча Iанарца 21,6 ден-буc, кхояьча электроэнергеца 30 ден-буc, кходаьча хища 27 ден-буc, кхояьча щелочаца 120 ден-буc.

Цу белгалъяьча цифрашкара гуш да, дIадахийта лаьрхIа рузкъа кходаро планал совгIа эзараш тонн промышленни продукци яла а продукци яккхарга дIабода мах лохбе а торо луш хилар.

Продукци яккхарга дIабода мах лохбара тха завода доккха зе хул бензин а кхыяраш а санна йола кийчъяь мехкдаьтта продукташ чуйотта хIама ца хиларо.

1960 шера кхоачамбоацараш доллашехьа а 5 миллиони 113 эзари сома (къаьнарча ахчанца) лохбир № 2 йолча цехо продукци яккхарга дIабода мах. Цу ахчах хьалде йиш я ткъаь итт квартира йола цIа, е массехк детсади детясли.

Цудухьа чIоагIа лоархIам болаш да вайх хIарачо керда балха методаш Iомаяр, йоаржаяр, балха юкъехкахьар, автоматизации рационализации ергйола гIулакхаш леладар, хIана аьлча продукци яккхарга дIабода мах лохбара чIоагIа лоархIамера кхоачам ба из.

КОНФЕРЕНЦЕ ЙОАХ:

ДIахо йодача хана къахьегама овсарле лакх а еш, хIаьта цунца продукци хьаярга дIабода мах лох а беш крекинг-завода болх дикагIа вIаштIехьбаккхар духьа завода дирекцега массехк предложени йир экономически конференце. Царех цхьаяраш укх тайпара я:

Заводе оттае вIаштIехьдолча моттигашка йолаш йола Iанарца болх бу насосаш хийца а хийце электричествоца лелаеш йола центробежни насосаш оттае.

№ 7-8 йола установка санна № 1-2, № 3-4 йола установкаш эргаяьха тоаяра гIулакх сихагIа вIаштIехьдаккха.

№ 1 йолча цеха 3-ча участкеи № 2 йолча цеха 13-чеи 16-чеи установкашкеи йолаш йола теплообменникаш хийца а хийце «турба чу турба» яхача тайпара теплообменникаш оттае.

Продукташ цIенъеча оттаяь регулятор 1-гIа Май кхачалехьа болх бе йолаялийта.

№ 1 йолча цеха 3-ча участка трубчаткашка газа расход яра учет вIаштIехьъяккхара де мел доагIар де.

Автобензин чудоттача хIамашца установкаш Iалашъяра де мел эшар де.

Продукци хьаярга дIабода мах лохбара тIехьа заводо, цехаша, установкаша, производственни участкаша беча балха итогаш хIара болхлочунга дIайовзийта.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) хьалхарча мугIаре: Г. П. Седых—4-ча цеха воккхагIа вола оператор, З. Н. Хачатурова — № 43-1 йолча установка начальник, Н. О. Карцев — 4-ча цеха токарь, тIехьашкарча мугIаре: Г. И. Жадько — 2-ча цеха оператор, В. В. Макаренко — 2-ча цеха воккхагIа вола оператор. **И. ПЛИЕВА сурт.**

Продукци хьаярга дIабода мах лохбара торонаш

(№ 43-2 йолча установка воккхагIа волча оператора нов. Яковлева къамаьлацара).

Вай декхар да продукци арахецарга дIабода мах, цунга дIайохийта материалаш кIезигагIа хургйолаш къахьегар.

Вай предприятешкарча болхлой хьокхамаша хьагойт; арахеца продукци дарегIа ме хул вай мехка рузкъаш совдахара, советски наьха вахарен культураи боарам лакхбара цунах пайда боалаш хилар.

Общества производство дегIаярга хьежжа промышленни продукци арахецарга дIабода мах лохбар а дукхагIа лоархIам болаш хул. Из мах лохбаро предприятега торо хулийт дукхагIа продукци арахеца.

Продукци арахецарга дIабода мах лохбара керттерадар къахьегама овсарле лакхъяр да. Къахьегама овсарле лакхъярца арахеца продукци дукхагIа хул, цунга дIаухийта бедал, материалаш кIезиглу.

Вай предприяте къахьегам хIара денна овсарле йолашагIа хул, технически прогресс хилар, керда машинаш оттаяр, йолаш яраш эргаяьха тоаяр бахьан долаш. Технически прогресс яро, керда технологи юкъейоалаяро торо хулийт дукхагIа а мах кIезигагIа дIабодаш а продукци арахеца.

Къахьегама овсарле лакхъяра, продукци арахецарга дIабода мах лохбара тIехьа лоаттабеча къовсаме хьалха латт вай рационализатораш. Цар телача предложенеша торо хулийт бIаьш эзараш сом паччахьалкхен рузкъа кходе.

Тха цхьоалагIча цехе укх шера март бетта продукци арахецарга дIабода мах 3 процент лохбаьб. Из бахьан долаш 139,1 эзар сом экономи яьй. ДукхагIа долча даькъе из экономи е вIаштIехьдаьннад тха Iи, доагам, электроэнерги, хий, катализатор кхом а беш дIаахийтар бахьан долаш.

ХIанз тха коллектив опытно-промышленни установка тIа болх беш я. Дукха хадонаш, новкъарленаш нийслу тхона балха тIехь. Бакъда, коллективо дика къахьегар бахьан долаш болх дика дIабахьа вIаштIехьдоал тха.

Къаьстта чIоагIа терко тIайохийташ леладу тха цехерча болхлоша процессашта автоматизаци яра гIулакх. тIеххьарча хана алхха щелочь а 25 процент кхояьй оаха, хIаьта иштта кхояьй дуккха Iи, электроэнерги.

Цу дерригача гIулакхех чIоагIа пайда боал продукци арахецарга дIабода мах лохбара.

ИШТТА ЛАКХЛУ КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ

Продукци хьаярга дIабода мах лохбара боккха лоархIам болаш да, аьлар № 6 йолча цеха монтера нов. А. А. Яшунина, къахьегама овсарле лакхъяр. Промышленносте болх беш волча саго дукхагIа продукци арахецарга хьежжа кIезиглу хIара продукцега дIадодар. Керда техника балха юкъейоалаяро, оборудовани эргаяьккха тоаяро, производства гIулакх вIаштIехьдаккхаро торо хулийт дукхагIа продукци арахеца.

Семилетке къахьегама овсарле лакхъяра чотах дикка дукхагIа арахеца лаьрхIад промышленни продукци. Цудухьа чIоагIа лоархIам болаш ба хIанз къахьегама овсарле лакхъяра тIехьа беш бола болх. Укх тайпара да къахьегама овсарле лакхъяра наькъаш: техникеи технологии дегIайоалаяр, болхлой говзал лакхъяр, производстваи къахьегамеи гIулакх дикагIа вIаштIехьдаккхар, къахьегамхой сакхетам лакхбалар, шерагIа социалистически яхь йоаржаяр.

Тха цехе а дукха болх бу къахьегама овсарле лакхъяра тIехьа. Масала, конденсата автоматически откачка ергйолаш болх вIаштIехьбаьккхаб, хIаьта № 5 йолча установке оттаяьча крано торо хулийт болхлой новкъостал ца эшаш электродвигателашта ремонт еча хана ротор хьаяккха. Дика вIаштIехьбаьккхаб къахьегам мастерской а.

Къахьегама овсарле лакхъяр дукхагIа долча даькъе завода энергоемкоста чотах хила деза хIанз. Масала, № 2-18, № 7-8 йола установкаш болх бе йолаяларца электроэнерги шозза дукхагIа, тепловой энерги 25 процент дукхагIа эшаргья.

Ремонтни балхашта механизаци яра чотах, дикагIа йолча инструментах пайда эцарца а вIаштIехьдаргда къахьегама овсарле лакхъе. Къахьегама овсарле лакхъяра иштта боккха лоархIам болаш да ремонт дика яр, дикагIа йола материалаш лелаяр.

ХIара ди тIехьагIа дикагIа йола методаш балха юкъе а кхувлаш къахьегама овсарле лакхъяра декхараш, хIаьта цунга хьежжа продукци хьаярга дIабода мах лохбара декхараш а дика кхоачашдергда тха цеха коллективо.

Крекинг-заводе продукци хьаярга дIабода мах цхьа процент лохбича паччахьалкхенна бIаьш эзараш сомаш пайда боал.

1957 шераца нийсдича заводе 1960 шера къахьегама овсарле 28 процент лакхъеннай, хIаьта болхлой алапий 4,3 процент лакхденнад.

Алхха Iи кхоярах 1960 шера заводе продукци хьаярга дIабода мах 248.500 сом лохбеннаб, хIаьта реагенташ кхоярах — 23700 сом лохбеннаб.

Нагахьа санна 1000 тонн Iи кхойича цу Iанарца 0,6 дийнахьа болх бе йиш хургья ерригача завода, хIаьта алхха цхьан № 5 йолча коммунистически къахьегама установке соахка 17.423 тонн Iи кхояьяр, цу Iанарца ерригача установка 25 дийнахьа болх а бир.

Хадданза къахьегама овсарле лакхъяр, продукци хьаярга дIабода мах лохбар, дукхагIеи дикагIеи продукци арахецар — иштта да завода коллектива декхараш!

Кердадар юкъе кхувла

(№ 1 йолча цеха воккхагIа волча оператора нов. Г. П. Седых даьча къамаьлацара).

Промышленни предприятеша хьаеча продукцега дIабодача маьха планаш увттаяра гIулакх дийцар ше даьча къамаьлаца нов. Седых. Технико-экономически хьалашка а къаьст-къаьстача предприятерча балха хьалашка а хьежжа, продукци хьаярга дIадодачун боарамаш оттадар да продукци хьаярга дIабодача маьха план оттаяр яхилга.

Предприятешка продукци хьаярга дIабода мах мамогга чухнахьа баккхара ерригa торонаш оарцагIа йоахилга — иштта да из план оттаяра керттера декхар. Оборудованех пайда эцара, бедал, доагор, материалаш, хьега къа дIадахийтара толашагIа йолча предприятешка леладу боарамаш теркал а деш, продукци хьаярга дIабода мах хадданза лохбаргахьа эза увттае еза уж планаш.

Предприяте промышленни плана дерригача доакъошца чIоагIа ювзаенна а уж доакъош нийса оттадаьдий-деций тохкам беш а я продукци хьаярга дIабодача маьха оттаеш йола план.

Продукци хьаярга дIабода мах дикка чухнахьа боаккх Iанарца болх беш хинна насосаш электричестваца болх барга яхаро, хIана аьлча электричество Iанарал дарегIа я. Тха завода продукци хьаярга дIабода мах чухнахьа баккхара лоархIаме гIулакх да бедалах мехкдаьтта сийрда продукташ дукхагIа хьайоахилга. Цу торонах бизза пайда эцилга юхадетт тха хьадоаккха автобензини крекинг-феткени чудетта хIамаш ца хиларо. Цу дешо лерттIа дIабахийтац установкай болх. Автобензин чудотта хIама йоацаш дисача хана болх саца безаш хиларах Iи, хий, электроэнерги дукхагIа дов, кIезиглу хIара болхлочо хьаеш йола продукци. Нагахьа санна из доккха кхоачамбоацар дIадаккха вIаштIехьдоаларе тха завода технологий коллективо дукха а чухнахьа боаккхаргбар установкашка хьаеча продукцега дIабода мах.

Цул совнагIа сихагIа эргаяьха тоае еза номераш 1—2, 3—4 йола установкаш. Номераш 7—8, 11—12 йолча установкай балхах гучадаьннад лоадамбоацаш штат тIатехача йолаш йолча оборудоване къахьегама овсарле онда совъялга, хIаьта цох торо хул продукци хьаярга дIабода мах чухнахьа баккха а.

КЕРДАЧА ЗАМАН IУЙРЕ

* *

„Восток“ яхача кема-спутникаца советски саго космосе бихьа никъ дика чакхбаккхара хетаяь 16 апреле хинна пресс-конференци

Кердача заман дийлагIа ди. ДийлагIа ди да Iаламо оттаяьча ерригача духьаленех чакх а ваьнна, саг ше космосе кхаьча.

Хьалхарча космонавта бIаргадайнараш цо шийн багах хьадувцар дезаш миллионаш болча наха дага мел лаьттараш, цар са мел тийсараш шоашца а долаш баьхкача санна хет эзараш бола советски доазол дехьарей журналисташ, Iилмахой, общественни деятелаш, дипломаташ хьалхара космически никъ бара хетаяь хьалхара пресс-конференци вIашагIтехача Iилмахой ЦIагIа. Эзараш бIаргаш, бIаьш фотообъективаш, итташ кинои телевизионнии камераш тIахьежар сценагахьа, Гагарин Юрегахьа. Iилмахой гонахь а болаш из хьачуваьнначa хана. Шоаш багIачара хьал а гIайтта уралатташехьа а тIоараш детт наха турпала сийна. Кхьцар юкъах а дита аргда вай, цига вIашагIкхийттача наха даькхача цу шин сахьата дуккхаза а хьалгIеттар, космос караерзаьча сага шоаш гIадбахар дIахайтар а цун чIоагIа сий дар а духьа.

Пресс-конференци хьайийлар СССР Iилмай Академе президента академика А. Н. Несмеянова.

советски сагага, космоса Колумбага. **(ДIаьхдаь тIоараш тох, зала чурча наха хьал а гIайтта сий ду Ю. А. Гагарина).**

БIаьшереш дIаухаргья, цхьабакъда, Хьа цIеро массаза а наха дагаухийтаргда эггара хьалха саг космически сигаленашка гIолга вIаштIехьдаккхарца советски Iилмахошта, конструкторашта, къаьстта Хьона карагIдаьнна сийлахь-доккха гIулакх. **(ТIоараш тох).**

Адамашта долча гIулакхa дерригача адамашка къонахчал, майрал, турпалал дIахьекхай Iа!

Дерригача дунен тIарча адамий вахарерча исторически денна — эггара хьалха саг космосе вахара — хетаяь пресс-конференци хьа а йийла, академика Несмеянова къамаьл де дош лу Советски Союза Турпала майора Юрий Алексеевич Гагарина.

А. Н. Несмеянова даь къамаьл

1961 шера 12 апреле СССР-е историе чухь эггара хьалха Лаьттан спутника орбита тIа даькхад пилот-космонавт Юрий Алексеевич Гагарин чу а волаш дола «Восток» яха космически кема.

Кхерам боацаш космонавто никъ бара а маьрша из юха лаьтта воссара а мел эша хIама вIаштIехьа а даькхa кийчдаь дар космически кема. Кема дуккха системаш дублировать даь яр. Орбита тIа ше малагIча моттиге ва мичча хана а дика ха йийш йолаш йола прибораш яр кема тIа. Космонавтаца шин оагIорахьара лоаттабеш радиобувзам бар кема гIоттача хана а гIетта додача хана а.

Белгалдаккха дезаш да, пилота-космонавта Юрий Алексеевич Гагарина хинна къонахчал, денал, ца вохаш хилар. Из сигал вахале хьалхарча бус, лораша могадаьча тайпара, чIоагIа наб йир Юрий Алексеевича, хIаьта из урагIвахале массехк сахьат хьалхагIа сома а ваькхар. Минота 70—75-зза тохалуш бар цун пха урагIваха кийчлуш цо мелъяьккхача хана а ракета гIоттача хана а. Цо бегаш бора, воханза, бIубенна из хиларо дог тешадора никъ дика чакхбаргхиларах. Ракета двигателаш йолаялийта команда лу аьнна шийга хоам баьча хана гIадваха цIогIа техар цо: «Со вахар!» аьнна.

Кема орбита тIа доаккхаш, низ болча ракетни двигателаша болх бечеи низ Iаткъаш, вибрацеш, таташ долчеи хана, кхьметтел цу наькъа низкъалча хана а, Юрий Алексеевич Гагарина хадданза Iочутелар шийгарча хьалах дараш меттел, кема кабина системаша беча балха хьакъехьара а хоамаш. Атмосфера кхаьтача тIоанех чакхваьнначул тIехьагIа, космонавта Лаьтта бIаргадайнача хана, «Ма йоккха хозне я ер!» аьнна хоам Iочубир цо.

ДIахо ше никъ мел беча хана Лаьттанца хадданза бувзам лоаттабир Юрий Алексеевича. 9 сахьати 52 миноти яьлча, Къулбехьен Американа тIагIолла ше тIехвоалаш, хоам бир цо: «Никъ дика лел, сайга дика хьал да сога». 10 сахьати 15 миноти яьлча, Африкана тIагIолла ше тIехвоалаш, Юрий Алексеевича хоам бир: «Доазал доаца моттиг дика лов аз», аьнна.

10 сахьати 25 миноти яьлча йолаялийтай космически кема тормозной двигательни установка, тIаккха пилот-космонавт майор Гагарин тIа а волаш дола кема лаьрхIача моттиге Iодосса аьнна орбитера лохдала доладелар. 10 сахьати 55 миноти яьлча «Восток» яха советски кема маьрша Iодессар.

Деррига а чулоацаш да из сий дола гIулакх: хьалхара космонавт советски саг хилар а, Юрий Алексеевич Гагарина никъ баьча хьалхарча космически кемах «Восток» аьнна цIи тиллар а, из никъ Iуйрийна дIаболабаь хилар а, хIаьта цу Iуйренах кердача заман Iуйре а хилар.

1961 шера 12 апрела ди хIанз денз дIа Юрий Алексеевич Гагарина карагIдаьннача доккхача гIулакхаца дувзаденна хургда. Лаьттанна гонахьа го боаккхаш баь деррига никъ 108 минота баьб, хIаьта цу минота деррига дуне цец а даькхар.

Адамий культура дIаьха, Iалаьмате тамашийна истори долаш я. ХIара цунна карагIдаьнна хIамаш, хьалхара йоазон хьаракаш хьадар, е Iанарца лела хьалхара машинаш хьаяр, эггара хьалхагIа дуненна го баккхар из дале а, прогресса а саго хIама хьакхоллаш хилара а низ хьа а хьокхаш адамаш кердача лагIа тIа дувлаш дегIаиха ханаш я уж ерригаш а. Уж карагIдийнна хIамаш массаза а цу сахьате тIаэцаш хиннадац, лира къовсам лаьттаб къаьначоаи кердачоаи юкъе, кхоаненга бода никъ хьабеллаш йола событи революционнегIа мел хул, чIоагIагIа духьалдувлаш хиннад цунна дIададьннар.

ТкъоалагIа бIаьшере хьахулача юххье, цхьанне а къоабал ца ваьча, тIех хьыкъалерча Циолковскe седкъашка бода никъ хьахьекхаб адамашта. Цо яздаьча, балхашка Iилман лардаш ехкай космонавтикана, Iилмана, хIаьта цун эггара йоккхагIа йолча коталонех цаI тахан вай белгалйоаккхаш а я.

Кхоачашхилар Константин Эдуардович Циолковске дешаш: «Лаьтта хьыкъала ага да, цхьабакъда, дуне мел доал ага чу ваха йиш яц».

Сигала ваха кийчлуш боккха а хала а никъ хьабенаб хьалхарча пилота-космонавта Юрий Алексеевич Гагарина. МоллагIча тайпара кийчвалар дацар из — кIоаргга Iилманца еш кийчо яр.

ЧIоагIа хьийга къа историе чухь эггара хьалха космосе никъ барца кхоачаш хилар.

Веза Юрий Алексеевич!

СССР Iилмай Академе президиума цIерах аз моаршал лу Хьога, дикача советски сагага, космоса Колумбага. ...

* * *

— Хаттараш тIадола дукхагIа дола записка Ю. А. Гагаринга шийгга яздаь да, « йоах председателал деш волча академика А. Н. Несмеянова.— Аз жоп лу сайга кхача тарлургдолча дукха доацача хаттарашта.

Дуккхача записка тIа хет космоса аренашка саг вахийта гIерташ хIама хиннадий хьалхагIа? яхаш. Цул совгIа, доазол дехьарча кепайоазон тIа иштта хIама хиннад яхаш ма дувций а, йоах.

Аз жоп лу: иштта хIама хиннадац. Эггара хьалха из даьр Юрий Алексеевич а ва, из де гIийрта хIама толамца чакх а даьлар. **(ТIоараш тох).**

Укх тайпара хаттар а ду: Дукха хаьяькхайий Iилмахоша космосе саг урагIвахийтанза варгвоацаш хIама даьдац? яхаш. Укх хьокхамца гойта йиш йий из динза даргдоацаш хIама хинна хилар?

Бакъда, нагахь санна, масала, Бетта вокх оагIон дар санна долча фотографешца кхоачам баь Iийча, саг ца вахийта а мегаргвар ала йиш яр. Цхьабакъда, укхаза, Москве дукха доазол дехьара корреспонденташ хиларо а хьахьокх алхха фотографех кхоачам ца беш хилар, бIаргашта дайнар дикагIа лоархIилга. **(ТIоараш тох).**

Цул тIехьагIа ер тайпа хаттар дир: Никита Сергеевич Хрущева ше къамаьл деш аьннад Юрий Гагарина полет эггара хьалха космосе даха чIагарг да. Маца гIоргда цул тIехьагIа додар? Дашха йиш йолаш дий-теш космос караерзаяра хьакъехьа Советски Союз ВIашагIкхийттача Штател хьалха хIана яьннай?

Хетаргахь, цхьа моллагIа доаца хIама хулача хана овттараш санна, бахьанаш дукха да, йоах А. Н. Несмеянова. Дагадохал шоай, Циолковский а Советски Союзе ваьхав. Россе революци хилалехь а эггара хьалха космически полета теори язъяьй цо. Сона хет, кертера бахьан цхьаццаболча наькъа доалахьа дукха рузкъа хилара ларда тIа йиллача, вIаштдухьалара хьашташ долча обществе баьккхачул дикка-дикагIа социалистически паччахьалкхен чухь Iилма-технически болх вIаштIехьбаькха хилар да аьнна. Цу шин бахьанах а кхоачам ба.

Юрий Алексеевич Гагарина хаттарашта жопаш тел.

— Мишта лаьтта Iовессав яхаш дукха хаттараш ду сога, — йоах цо. — Цу дерригача хаттарашта цкъара жоп дала мукъаба сона.

Лаьтта Iовоссара техника вай мехка тайп-тайпарча вариантех увттаяй, цунца парашютни вариант а йолаш. ХIаьта хIанз хиннача полете е тайпа система чакхъяьккхар: пилот кабина чу хилар, Iовоссар толамца чакхдаьлар, лаьтта Iовоссавара ерригача системаша чIоаггIеи геттара дикеи болх а беш.

Хаттар: «Восток» яхача кема тIара даьха лаьттан тIехен сурташ кепа теха арадоахаргдий?

Жоп: «Восток» яхача кема тIа цхьаккха фотоаппарат а сурт доаккхаш йола устройство а яцар, цхьаккха сурт даьккхадац, цудухьа арадаккха хIама а дац.

Хаттар: ЧIоаггIа мецвенна е хьогвенна хиларий хьо гIетта волча хана?

Жоп: Къаьстта мецвенна а хьогвенна а хиланзар со гIетта волча хана. Программах оттадаьча тайпара хIама даа ха тIакхаьчача, укхаза, Лаьтта волаш санна, дуача хIаманца безам бар са.

Хаттар: Эггара хьалхара кандидат хьо ва аьнна, маца хоам бир хьога?

Жоп: Шийн ханнахьа аьлар сога со хьалхара кандидат ва, аьнна. **(Белалу, тIоараш тох).**

Кийчвала кхоачам болаш ха яр.

Хаттар: Мишта мах бу Iа цу историческн полете радио-бувзама, мишта хоз Лаьттара оаз космосе?

Жоп: ХIанз хиннача полете чIоагIа мах бу аз радиобувзама. Цо торо хулийтар сога хадданза Лаьттанца бувзам лоаттабе, команда хьайис, ерригача системаша беча балхах кема тIара информаци е, зембаьккхар дIаала, вай халкъа, правительства, парте се хадданза хьаллоацаш хилар а се полете волаш цхьаь воацилга а хоадала.

Хаттар: Накъа йоагIаш йола группа хьо лаьтта кхачалехь ера е лаьтта вессачул тIехьагIа ера?

Жоп: Со лаьтта воссар а накъа ена группа а хIама ца эшшаш цхьан ханна нийсделар.

Хаттар: Мелд хьа дозал?

Жоп: Со гIоттача хана 69,5 килограмм озар аз. ХIанз а иштта да из.

Хаттар: Мел бIаьха бар Iовоссаш баь никъ?

Жоп: Iовоссаш баьча накъа бIоахал хьахьокх Iовоссаш йоаккхача хано. Тормоз тохаш йола установка 10 сахьати 25 миноти яьлча болх бе йолаялийтар, 10 сахьати 55 миноти яьлча Iо а вессар. Iовоссаш баь никъ массехк эзар километр бар.

Хаттар: ХьалхагIа баллистически ракеташца гIетта хиннавий хьо?

Жоп: Хиннавац.

Хаттар: Хьо, дезал бола саг, шин бера да, космосе вохийташ хилча, правительство а хьо а тешаш дар полет маьрша йистеяргхиларах?

Жоп: Цу хаттарцара «вахийтар» яха дош «тийшар» яхача дешаца хувца безам бар са. Со чIоагIа гIадваха а доккхал деш а ва цу тешамах. ХIаьта де лаьрхIар чакхдаргхиларахи полет толамца чакхъяргхиларахи цхьаккха а шек вацар, е вай правительство а, е Iилмахой а, е инженераш а, е со се а. **(ТIоараш тох).**

Хаттар: Фу дуаш хилар хьо гIетта волаш? МоллагIа бола кхача бар из е дозал доацача хьалашка лаьрхIа кийчбаь кхача бар из?

Жоп: Из лаьрххIа медицински Iилмай Академе кийчбаь кхача бар.

Хаттар: Хьайца космосе, масала, кхоачарча наьха сурташ, е качъухкаду жайнаш — хIайкалаш, иштта цу тайпара кхы хIамаш дихьарий Iа?

Жоп: Цхьанца предметехи, жайнеххIайкалехи, цу тайпарча хIамаехи се ца тешаш хиларах тешам лу аз шоана. Цхьаккха сурт дахьанзар аз сайца, хIана аьлча со тешаш вар се Лаьтта юха Iо а весса сай бIаргашца цIен нах а гаргара бараш а сайна укх Лаьтта бIаргагургхиларах. **(ТIоараш тох).**

Хаттар: ЦIаькха юха урагIдахийта мегаргдолаш дий из космически кема е цун цхьадола доакъош?

Жоп: Из хаттар дукхагIа доагIа техникашкеи инженерашкеи. Цхьабакъда, сона хетачох, со гIалат варгвац, деррига космически кема а цун оборудовани а цIаькха космосе урагъяхийта мегаргья аьлча.

Хаттар: Къулбехьен Америке гIолла хье тIехвоалаш Iа хоам бир полет лерттIа а йода, хьайна дика а хет, аьнна. Къулбехьен Америке ваха саг се хиларах, са безам ба хьога хатта: космически полета тIара Iохьежача хоза йий тха континент?

Жоп: Iеттара хоза я. **(Белалу).**

Хаттар: Селхан Iа аьлар хьай доттагIий, пилоташ-космонавташ, керда космически полет е кийчлуш ба. Массав уж? Дюжинал дукхагIа бий?

Жоп: Космически аренаш караерзаяра планага хьежжа тха мехка кийчбеш ба пилоташ-космонавташ. Сона хет, цIенхаштта йола космосера полеташ чакхъяха уж кхоачамболаш ба, аьнна. **(ТIоараш тох).**

Хаттар: Iилмахоша оттаяь задане программа кхоачашйирий Iа? Хало йоацаш кхы дуккха заданеш кхоачашъюлургьярий хьога?

Жоп: Еррига оттаяь хинна программа кхоачашйир аз. ХIаьта, шоллагIа долча хаттара хьакъехьа аргда аз, из программа кхоачашъюлургйолаш оттаяьяр, де дезаш хиннар аз да а дир.

Хаттар: Цу орбите гIолла массехк сахьата, массехк дийнахьа никъ бича пилота новкъа йолаш цхьаккха тайпа физиологически психологически новкъарленаш хургья аьнна хетий хьона?

Жоп: Се орбите волча хана сай дегIа хийттачунга диллача, сона оалалу со гIетта хинначул лоархIамболлаш дукхагIа полете хулалургва.

Хаттар: Iа яьча полето хьа политически тешам чIоагIбой? ТIахьожам а беш деррига герз дIадаккха деза, яхаш Iа аьннар бакъдой цо? Бакъдойя, хIана ду?

Жоп: Цу хаттара хIама тIатоха сона хала да, со кхер цу хьакъехьа академика Федорова аьннар санна хоза а дика а сайга оалалург ца хиларах. Сона хетачох, цо цу хаттара дизза жоп делар.

Хаттар: Полет яьча хана хиннарел эргаш дарий полет ялехьа хьона хийтта хьалаш? Нагахь санна хиннадале, сенца?

Жоп. К. Э. Циолковске книжка тIа дика язъяь я космически полета фактораш, сона яйнараш цо язъяьчул эргаш а яцар.

Хаттар: Фу уилаш йолаш космосе а вахар хьо, ваьча лаьтта юха а вера хьо?

Жоп: Сона цу хана хийттар дIаала хала да. Из гIадвахар а, доккхал а, ираз а дар. Ираз латт аз тешаш сайна енна задани кхоачашъярах, полет Советски Союзо, цун Iилмахоша ярах, вай дика Iилма гаьнна дIахьалхашка даларах.

Хаттар: Мел алапи доагIа хьона? Полет еш хиларах къаьстта хIама деннадий хьона?

Жоп: Берригача советски наха доагIар санна алапи да сона доагIар а, из сона бизза кхоачам беш а да.

Сона йоккха цIи — Советски Союза Турпала цIи еннай, из эггара дезагIа дола совгIат да.

Хаттар: ШозлагIа хье гIоргва аьнна хетий хьона е из кхывола саг хургва?

Жоп. Аз партенеи правительстванеи доклад яьй, се хьаштдола кхыйола задани кхоачашъе кийча ва аьнна.

Сона СССР-а летчик-космонавт яха цIи еннай, цу цIерах космосе ваха мегаргва. Со чIоагIа гIад а гIоргва, раьза а хургва, нагахь санна шоллагIа полет яйта сайх теше. Цхьабакъда, сона хетачох, из полет е раьза болаш дукха космонавташ ба вайцига.

Хаттар: Iа аьлар хьайна Лаьтта дика бIаргадайнад. Кема корагIа е бос болча телевизионни аппаратах дайнад яхилга да из?

Жоп: Сона дайнад из кема корагIа.

Хаттар: Маца хургья космосе керда полет?

Жоп: Сона хетачох, эщача ханна из полет ергья вай Iилмахошеи космонавташеи.

Хаттар: Космонавтий союза председатель хургвий хьо?

Жоп: Из са кара дац. Нагахь санна хорже, хургва

Хаттар: Цу программах «Востокаца» Бетта тIа вохалургварий хьо?

Жоп: Бетта тIа ваха лаьрхIа даьдац «Восток» яха кема. Цу гIулакха лаьрхIа дола кемаш хьа а ду, хьа а дергда.

Пресс-конференци йистеяьннай. Адамашта керда зама хьайийлача Юрий Гагарина, советски Iилмахой, инженерий, конструкторий, болхлой сий деш юха а тIоараш детт массане а.

Салман ОЗИЕВ.

МОСКВА. 1961 шера 14 апрель. Партеи правительстваи кулгалхой дунен тIа эггара хьалхарча пилотаца-космонавтаца Ю. А. Гагаринцеи цун дезалцеи Кремле.

А. СТУЖИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦЕЩДАЬККХАД

Адма даим дагахиннар
Цхьанна сага цадуденнар
Вай советски
Турпалхочо кхоачашдаьд,
Даьхен сийле лакхайоаккхаш,
Дерриг дуне цец а доаккхаш,
Сигал долха
Наькъаш тахан хьадийлад.
ЛадувгIал-шоай, тахан сиглар,
Адам цIаккха ца кхаьчачар
Хозаш еций
Вай сийлахьча Даьхен оаз?!
Из ва турпал — вай Гагарин,
Тохкаш вода космос-аре,
Вай советски
Халкъий дегаш доахаш гIоз!
Космически кема хеххаш,
Сийнча сиглен къайле техкаш,
Вода сийлахь
Из космоса пионер.
Даьхес майрал, денал денна,
Парте кхевеш, хьаькъал денна
Ва из Юрий,
Вайна хозар да цун лер.
Историе чухь хиннадий из?
Сага карагI даьннадий из?
Вай советски
Саго иштта хьокхам лу.
Селлар говзал воай яле а,
Воашка селлар низ бале а,
ТIом ца безаш,
Парте машар кхайкабу.

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Доазол дехьара

Фидель Кастрос даь кхайкарал

НЬЮ-ЙОРК, 17 апрель. (ТАСС). Гавана радиостанце кхайкаьяча, Куба премьер-министра Фидель Кастрос яьча заявлене ер текст хьадувц Юнайтед Пресс Интернейшнл яхача агентства:

«Куба халкъ! Лас-Вильяс яхача провинце къулбехьенгахьа, вай къаман территоре тайп-тайпарча моттигашка самолетий а кемай а новкъосталца форда тIара а фецара а атакаш еш ба вай мехка чубаьнна бIу. Из бIу Iобессача массе моттигашка моастагIчунца хIанзе а тIемаш деш ба повстанчески эскареи къаман революционни милицеи сий дола салтий. ВIашагIкхийттача Штатий империалистически правительства вIаштIехьа а даьккха лата оттабаьрех вай къаман сийле а революци а лораеш латаш ба уж. Ше торгхиларах бIубенна а болаш, хIанззехьа а моастагIчоа дIатIагIерташ ба вай бIу. Дай мохк лорабе а производство карара ца яийта а шоаш денна дош кхоачаш а деш, хIанззехьа а оарцагIбоалаш латт вай нах.

Хьалхашкахьа долле, кубинцаш! Вай ца лоархIаши вайна юха а лоал качдолла гIерташи бола варвараш лирача тIемца юхатохаргба вай.

Уж укхаза баьхкаб кооперативашкарча ахархоштеи болхлоштеи революце денна лаьтта вайгара дIадаккха. Вай лет кооперативашкарча ахархошкареи болхлошкареи лаьтта дIа ца даккхийтар духьа. Уж баьхкаб вай цигара халкъа фабрикаш, шекар деш йола халкъа заводаш, халкъа шахташ юха а дIалувца. Вай лет воай фабрикаш, воай шекар ду заводаш, воай шахташ царна кара ца яхийтар духьа.

Уж баьхкаб вай къонгашкареи вай ахархой мехкарашкареи школаш, революце массе миIинге хьайийла школаш дIаяхар духьа. Вай берийи ахархойи школаш лораеш да.

Уж баьхкаб революце сий негреи негритянкагеи юхаккхачийта царгара дIадаккхар духьа. Вай лет эггара дезагIа дола хIама — сага сий делга дIа ца доаккхийташ дерригача халкъага хилийтар духьа. Уж баьхкаб болхлошкара цар керда болх дIабаккха. Вай лет Куба кортамукъа хилийтар духьа, хIара кхал а маIа а болхлочоа хьабе болх хилийтар духьа. Уж баьхкаб вай дай мохк хIалакбе. Вай воай дай мохк лорабеш да. Хьалхашкахьа долле, кубинцаш! Шийн тIема а къахьегама а посте дIаоттлалва хIара саг.

Хьалхашкахьа долле, кубинцаш! Революци цхьаннега а эшаюлургьяц. Революцеи из лораеш долча турпала халкъои цун беррига моастагIий бохабергба. ХIанз кубинцаш тIемаш деш болча хана, вай цIаккха а ца кхайкадаьча бесса чIоагIеи хоадам боллаши кхайкаду: Даькъала хийла кортамукъа Куба!»

Чрезвычайни хьал дIакхайкадарах йола деклараци

ГАВАНА, 18 апрель. (ТАСС). Пренс Латин яхача агентства Фидель Кастрой деклараце текст лу:

«Республика тIема низий главнокомандующеи правительства премьер-министреи мохк чрезвычайни хьал тIа хилар дIа а кхайкадаьд, П Р И К А З А Л У:

Повстанчески арми, халкъа милици, кхерамзлен деррига низаш фийла хила, диверсионни гIулакхаш деш, порядкаш йохаеш, нах боабеш мел бараштa шек ца дувлаш духьал довла.

Контрреволюционераши цар леладу гIулакхаши гуча а доахаш, революци лораяра комитеташа шоай фийлал чIоаггIа лакхйойла.

ТIАХЬЕХ:

Болхлой, ахархой, интеллигенци — деррига къахьегама халкъ шийн посташка хилара, беррига низ тIабахийта продукци арахецара, дешара.

Беррига баха нах — чIоаггIа йола порядоки дисциплинеи лораяра, Iаьдала новкъостал дара, контрреволюце увттабаь нах, 5-гIа колонна, диверсанташ, контрреволюционераш хIалакбара.

Массавар хьалгIатта кортамукъа а суверенни а Куба хилийта лоаттабеча къовсама! Шевар хьалгIатта мугIaрегIа бола нах мукъабоаха революци бахьан, Куба патриотически, демократически, социалистически революци бахьан лоаттабеча къовсама:

Даьхе е далар! Вай котдаргда! яхача лозунгаца.

Фидель КАСТРО,
тIема низий главнокомандующи,
премьер-министр.

ПИРАТСКИ ЛАТАР

ГАВАНА, 15 апрель. (ТАСС). 15 апреле Iуйрийна 6 сахьат даьлча Америко яьча «Б-26» яхача самолеташа Гавана, Сантьяго-де-Куба, города Сан-Антонио-де-Лос-Баньокос (Пинар-дель-Рио яха провинци) массехк районе цхьан ханна бомбаш еттарах бола Фидель Кастрос кулг яздаь хоам дIакхайкабаьб моттигерча радио гIолла.

ла.

Гаване бомбаш еттарах «Сиудад либертад» яхача школьни городока гаьна йоаццаш уллача тIема аэродрома тIема кхоачамаш чудола склад иккхай. Дукха доарахой а ба.

Кубински правительства ООН-ча шийн делегацега аьннад цу зуламах бола бехк Америка ВIашагIкхийттача Штаташта дIатIабилла аьнна, яьча агрессена уж бокъонца бехке хиларга хьежжа.

Куба повстанчески эскараи халкъа милиценеи тIема кийча хила аьнна приказ деннад.

Кийча хила аьнна халкъага кхайкарал даьд Фидель Кастрос.

Кубе чухьелхар

ГАВАНА, 18 апрель. (ТАСС). Цига хиннараша яхачох, арахьара контрреволюционни низаш Кубе хьачуухача хана, Куба бердашта йисте лелача американски тIема кемашеи, иштта американски истребителашеи бокъонца новкъостал ду царна.

Кайо Пуано яхача гIайре тIа цхьа кубински самолет ше эккхаяьча «Б-26» яхача бомбардировщика тIехьара яла езаш хилар авианосца тIа лаьттача шин американски истребитело из «Б-26» яха бомбардировщик кIалхаръяккхарах.

Цаьккха кубински самолета летчикашта шоаш кубински контрреволюционерий бомбардировщик эккхаяьча хана шаьрра хьахозар, бомбардировщика летчикаша шоаш кIалхарбахар американски реактивни истребителашкара дехар.

Хоамаша хьахойттача тайпара, Куберча Гуантанамо яхача американски базе 17 апреле доккха транспортни кема денад ялх десантни баржа а йолаш. Цу кема тIа ва 900 гаргга контрреволюционер. Цул совгIа цу базе кхы а волаш ва 400 контрреволюционер. Цу дерригнега диллача, американцаша лаьрхIад уж шин группа вIашагIа а теха цул тIехьагIа Куба Республика къаман территоре тIа уж Iобоссабе.

* * *

ГАВАНА, 18 апрель. (ТАСС). 18 апреле моттигерча ханах бийсан 1 сахьат даьлча укхаза кепа техай Фидель Кастрос кулг яздаьча кубински правительства официальни коммюнике. Цу тIа дувц, революце тIема низаш моастагIий низашта духьала майра латаш да Лас-Вильяс яхача наемни эскар империализма новкъосталца Iодессача провинце къулбехьен-малхбузерча оагIорахьа, яхаш. Массехк сахьат даьлча йоах коммюнике тIа, хоам бергба повстанчески армеи революционни фецарча низашеи, революционни милицеи къаман суверенитет а, даьхе а, революце коталонаш а лораяра даьхача толамех.

БЕЛГРАД, 18 апрель. (ТАСС). ТАНЮГ яхача агентства корреспондента Гаванера беча хоамах Куба столице сатийна я. Куба правительствас хоам баьб армеи милицеи контрнаступлени яьй, яхаш. Бокъонца ховш доацача хоамех, хIанз тIом латт Лас-Вильяс яхача провинце столицена, Санта-Кларана юххе. Лас-Вильяс яхача провинце бокъонца хIалакъяьй интервентий цхьа группа. Белгалдоаккх цу секторе заговорщикаш Iобувссабеш кинна шиъ кема дохадаь чу а дахийтад, цул совгIа 5 самолет чу а яйтай, яхаш.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Романи Францескеи».**

Долалу: 10, 12 ,2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Романи Францескеи».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Баси бахьан баьнна къовсам».**

Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 9.

«Ленин 1918 шера».

Долалу: 7.

ЗIамига зал № 3 — **«Музкомандацара кагий нах».**

Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 8.15, 10.15.

г. Грозне, Рабочая яхача улицагIа, № 78 вахача Богдан Джемшудовича **Балаянца** г. Грозне, Лев Толстой улицагIа, № 21 яха Фаина Петровна **Балаянц** ше йитарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда г. Грозне, Ленински района халкъа судо.

г. Грозне, Сталина улицагIа, № 25, кв. 26, подъезд 2 яхача Светлана Ивановна **Тюльпинас** г. Грозне, Сталина № 25, кв. 26, подъезд 2 вахача Александр Самуилович **Письменнецара** ше хьакъастарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда Ленински района халкъа судо.

г. Грозне, пос. Черноречье, 15-гIа улицагIа, 12 корпуса 4 квартире вахача Абдулгани Абдулкафарович **Абдулкафарова** г. Грозне, Моздокски улицагIа, № 24, кв. 13 яха **Гарафутдинова** Халима ше йитарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда Ленински района халкъа судо.

РЕДАКЦГ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01;
бехктокхама секретарг — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03060 Заказ № 2522